

Economisch - Statistische Berichten

47e JAARGANG - 21 FEBRUARI 1962 - No. 2325

Financiering
en verzekering
van invoer-
uitvoer-
en
transito-zaken

R. MEES & ZONEN

ROTTERDAM

M.A.B. n.v.
K. C. SLIJK

Schiedamsevest 44 d - Rotterdam-1
Tel. 010 - 11 91 11 (2 lijnen)

*M*akelaars in onroerende goederen.
Vertrouwensopdrachten.

*A*ministraties voor Verenigingen
van Eigenaren (Appartementenwet)

*B*emiddeling bij aan- en verkoop
van appartementen (horizontale
verkoop). Specialisten sedert 1951.

★ **TAXATIES** bij aan- en verkoop,
voor successieaangiften, enz.

★ **HYPOTHEKEN**

GRATIS op aanvraag beschikbaar:
"M.A.B. n.v.-Nieuws" - ons maandblad, waarin
regelmatig aantrekkelijke aanbiedingen volledig
omschreven worden opgenomen.

Bij het

**ECONOMISCH TECHNOLOGISCH
INSTITUUT OVERIJSEL**

is op de afdeling Sociaal-Economisch Onderzoek
plaats voor een

JONGE ACADEMICUS
met enige ervaring

Geboden wordt een interessante werkring.
Salaris nader overeen te komen.

Uitvoerige sollicitaties te richten aan de
Directeur van het Instituut, Stationsweg 5,
Zwolle, onder vermelding van „sollicitatie”.

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van de

Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.*
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010)
3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: *Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.*

Bankiers: *R. Mees en Zonen, Rotterdam, Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).*

*Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.*

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: *Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010)
6 93 00, toestel 1 of 3.*

Advertentie-tarief *f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgave van
redenen te weigeren.*

COMMISSIE VAN REDACTIE: *Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers;
J. Tinbergen; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.*
Adjunct Redacteur-Secretaris: *M. Hart.*

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: *F. Collin; J. E. Mertens
de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.*

De economische groei in de U.S.S.R. en in de V.S.

Een vergelijking van de groei — en in het bijzonder het *groeitempo* — van de twee economische reuzen, de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie, is een zeer boeiende doch tevens uiterst gecompliceerde zaak. Het is daarom een enigszins riskante onderneming om in het bestek van enkele bladzijden een verantwoord beeld te geven van de economische ontwikkeling in beide staten teneinde tot een onderlinge vergelijking te komen. Gebruikmakend van de resultaten van grondige onderzoeken door verschillende auteurs ¹⁾ willen wij toch trachten deze vergelijking te maken, zij het dan slechts op zeer summere wijze. In dit eerste artikeltje zal iets worden gezegd over de economische groei in het verleden, terwijl in een tweetal volgende artikeltjes de huidige relatieve positie zal worden gezien, respectievelijk de blik zal worden gericht op de toekomst.

De cijfers betreffende de groei van het bruto nationaal produkt en het nationaal inkomen van de Verenigde Staten zijn tamelijk nauwkeurig te berekenen. De nauwkeurigheid wordt minder groot naarmate de beschouwde periode verder in het verleden ligt; voor de Verenigde Staten zijn lange produktiereksen berekend door Professor S. Kuznets, op wiens gegevens de „oude” groeicijfers voor de Verenigde Staten zijn gebaseerd.

Voor de Sowjet-Unie zijn betrouwbare cijfers moeilijker te bepalen. Het statistische materiaal is beperkt en niet steeds toegankelijk; de produktiestructuur en het prijzensstelsel zijn sneller en ingrijpender veranderd dan in de Verenigde Staten, terwijl de functie en dus de betekenis

¹⁾ Zie over dit onderwerp o.a. de volgende publikaties: Abram Bergson: „*The real national income of Soviet Russia since 1928*”, Cambridge 1961; „*Comparisons of the United States and Soviet Economies*”, Joint Economic Committee, Washington 1959; Alec Nove: „*Communist Economic Strategy: Soviet Growth and Capabilities*”, Washington 1959; Henry G. Aubrey: „*Coexistence: Economic Challenge and Response*”, Washington 1961.

van de prijzen in de U.S.S.R. een andere is dan die in een „normaal” marktmechanisme. De beste schattingen zijn m.i. die van Professor A. Bergson; enkele van de door hem berekende groeipercentages zijn vermeld in onderstaande tabel. Zij zijn gebaseerd op schattingen van het bruto nationaal produkt tegen factorkosten.

Een eerste conclusie die kan worden getrokken uit de cijfers van de tabel is dat sinds 1928 het *groeitempo* van de Russische economie hoger is geweest dan dat van de

Amerikaanse, behoudens in de oorlogsjaren. De groei in de U.S.S.R. bedroeg in de periode 1928/55 ruim 5 pCt. per jaar, en zelfs ruim 6 pCt. indien de oorlogsjaren buiten beschouwing worden gelaten; in de nagenoeg gelijke periode 1929/57 beliep het Amerikaanse groeipercentage ca. 3.

Een meer zinvolle vergelijking kan worden gemaakt indien men rekening houdt met het verschil in ontwikkelingsniveau tussen beide landen. Uitgaande van het nationaal produkt per hoofd der bevolking, als maatstaf voor de graad van ontwikkeling, kan worden gesteld dat de stand van de economische ontwikkeling in de Sowjet-Unie in 1928 (het beginjaar van het eerste vijfjarenplan)

ongeveer overeenkwam met het Amerikaanse niveau van 1870/75; dit betekent dus dat in 1928 de Sowjet-Unie een achterstand van rond 55 jaar had. De bovengenoemde groeipercentages voor de U.S.S.R. kunnen dus worden vergeleken met het Amerikaanse cijfer voor de periode 1874-1904 dat ca. 4,7 bedroeg. Het laatstgenoemde groeipercentage is aanzienlijk hoger, dan dat van het meer recente verleden, maar blijft toch beneden het Russische cijfer. Als gevolg van dit verschil in *groeitempo* is de Russische achterstand op de Verenigde Staten in produktie per hoofd van de bevolking thans verminderd tot ongeveer 25 à 30 jaar, zodat sedert 1928 ruwweg de helft van de achterstand (in jaren uitgedrukt) is ingelopen.

Papendrecht.

H. LINNEMANN.

Jaarlijks groeipercentage van het reëel bruto nationaal produkt

U.S.S.R.	Ver. Staten
	Kuznets:
	1874-1884 6,1
	1884-1894 3,3
	1894-1904 4,6
	1904-1929 3,4
1913-1928..... 0 — 1	
	U.S. Dept. of Commerce:
	1929-1948 2,5
	1948-1957 3,7
	1900-1950 3,25
	1929-1957 2,9
Bergson:	
1928-1940 5,0 — 9,7	
1940-1950 1,8 — 2,1	
1950-1955 7,6	
1928-1955 4,4 — 6,3	
1928-1955 (excl. oorlogsjaren) 5,2 — 7,5	
Nove a):	
1951-1958 8,0 — 8,5	
U.S. Dept. of State a):	
1950-1958 6,3	
Bornstein a):	
1950-1958 6,5 — 7,5	
	1950-1955 4,4
	1955-1960 2,3
	1950-1960 3,4

a) Nationaal inkomen.
Bronnen: zie voetnoot 1.

INHOUD

	Blz.		Blz.
De economische groei in de U.S.S.R. en in de V.S., door Drs. H. Linnemann	167	Percentagehuren voor bankkantoren, door Dr. F. W. C. Blom	178
Onvrede met de arbeidsvrede, door Drs. W. Langeveld	168	Ingezonden stuk:	
De inkomstenbelasting in enige Westeuropese landen, door Mr. J. A. Peelen	170	Fiscus en werkende echtgenote (besluit), door Drs. E. van der Wolk met een naschrift van Drs. E. L. Berg	178
Productiviteitsstijging in de nijverheid is nog steeds aanzienlijk, door J. Müller	172	Boekbespreking:	
Vestiging in Frankrijk; keuze van rechtsvorm, door D. de Ricci	174	Dr. B. van der Land: Het financieringsgedrag der gemeenten, bespr. door J. Hasper	180
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	181

Onvrede met de arbeidsvrede

Pater Hoefnagels gooit de knuppel in het hoenderhok

Het artikel van Dr. H. Hoefnagels S.J. in de „Sociologische Gids” van november/december 1961 heeft in den lande veel stof doen opwaaien¹⁾. De titel van het stuk was vragend gesteld en uitdagend genoeg: „Nederland een sociaal paradijs?” Een vraag die men met een categorisch neen zou kunnen afdoen, wel wetende dat paradijselijke toestanden in dit ondermaanse nauwelijks realiseerbaar zijn, ware het niet, dat Dr. Hoefnagels nu juist die kanten van ons sociaal bestel raakt, waarop wij Nederlanders zo trots zijn en die wij graag in het buitenland toënen. Toch zouden er waarschijnlijk minder pennen in beweging gekomen zijn, als Dr. Hoefnagels niet de vinger op wonde plekken in ons sociaal bestel had gelegd die tot nu toe met de mantel der liefde (of van de angst) bedekt zijn. Hij heeft zeer doeltreffend de knuppel in het schijnbaar zo rustige hoenderhok gegooid en hoewel hem van diverse zijden wordt aangeraden die nu verder te laten rusten om geen slapende honden wakker te maken, ziet het er naar uit, dat de strijdbare pater voort zal gaan op de grote trom te slaan, om de wat al te lang koest gebleven honden niet alleen tot blaffen, maar ook tot bijten op te roepen.

De strekking van zijn betoog is, dat het met de verdeling van het nationaal inkomen in Nederland, ondanks de arbeidsvrede, niet geheel rechtvaardig toegaat. De afwezigheid van sociale strijd in Nederland moet ons niet doen geloven, dat er in brede lagen van de bevolking nu ook werkelijk tevredenheid met de bestaande toestanden heerst, zo redeneert de schrijver. Uit angst voor een wederopvlaming van de sociale strijd doet men thans in Nederland (de pers, de vakbondsleiders, de politieke partijen) of er geen vuiltje aan de lucht is en ook de sociologen — de voorlichters over de sociale werkelijkheid bij uitstek — doen in dit spel mee, in plaats van hun sociaal-kritische functie uit te oefenen en op schrijnende onrechtvaardigheden in de verdeling en op hun oorzaken te wijzen. Immers, de loonsverhogingen van de arbeiders worden tot in tienden van procenten berekend en geregeld; de winsten en dividenden worden echter op geen enkele wijze beteugeld. Ieder jaar groeit het nationaal inkomen met twee miljard gulden en Dr. Hoefnagels vraagt zich af, of dit extra inkomen wel eerlijk verdeeld wordt. De sociale strijd is naar zijn mening de gangmaker van de vooruitgang. Progressieven en conservatieven vormen de twee krachten die, de maatschappij in evenwicht houdend, in de strijd — die gevoerd wordt zonder klassehaat — samen streven naar een hogere welvaart en grotere rechtvaardigheid. Bij deze strijd zullen machtsmiddelen gebruikt worden, maar dat acht hij niet ernstig, omdat men nu eenmaal een schoktherapie nodig heeft. Wat meer wilde stakingen en wat meer categorale bonden vindt pater Hoefnagels zeker

¹⁾ Behalve op dit artikel baseer ik mij voor de weergave van Dr. Hoefnagels mening op zijn stukken in „Vrij Nederland” van 3 februari 1962, in „De Linie” van dezelfde datum en op het verslag van zijn lezing voor de democratisch-socialistische studentenvereniging „Politeia”, dat verscheen in de dagbladen van 9 februari jl.

niet ongezond. De grote vakcentrales zijn immers weinig strijdbaar en kampen met een verlies aan contact tussen leiding en leden mede door het grote aantal van de laatsten.

Iedere objectieve toeschouwer van de onderhandelingen over de collectieve arbeidsovereenkomsten in Nederland zal moeten toegeven, dat er in de redenering van pater Hoefnagels een grote kern van waarheid zit.

Het probleem is echter niet de verdeling, ook niet als negentig procent van het particulier vermogen in handen is van tien procent van alle inkomentrekkers en als slechts een half procent van de beroepsbevolking (de 20.000 directeurs van n.v.'s) drie procent van het nationaal inkomen toebedeeld krijgt, zoals in ons land het geval is. Zelfs dan niet, want het gaat erom of de bevolking een verdeling als juist ziet, ja of neen. M.a.w., is een bepaalde verdeling in het rechtsgevoel verankerd? Dit is mede afhankelijk van de goedkeuring die men hecht aan bepaalde politieke en economische machtsverhoudingen, waarbij de ene groep een voorkeurspositie inneemt ten opzichte van de andere. Hoewel er altijd wel in iedere maatschappij een aantal ontevreden zullen zijn, kan men toch zeggen, dat er tevredenheid bestaat als er van sociale strijd nauwelijks sprake is.

In de regel is een maatschappij waar ieder het zijne heeft en met zijn status tevreden is (de Middeleeuwen bijv.) een statische maatschappij. In een dynamische maatschappij verandert de techniek de produktiestructuur en daarmee ook de verdeling, wanneer daarvoor gestreden wordt. Die strijd kan op verschillende wijzen gevoerd worden: „te vuur en te zwaard” met stakingen en uitsluitingen, maar ook verkapt en diplomatiek aan de conferentietafel. Dat in een hooggeorganiseerde maatschappij gepoogd wordt ook voor de machtsstrijd tussen kapitaal en arbeid spelregels op te stellen en deze langzamerhand — in overeenstemming met de idee van de rechtsstaat — in overeenstemming te laten evolueren, lijkt evident. Dit tot op zekere hoogte anachronistische stuk machtsstrijd krijgt een vriendelijker, maar ook waardiger karakter. Wanneer die spelregels echter beduiden, dat de winst die een der partijen (de arbeiders) kan behalen van te voren beperkt is, terwijl de andere partij geen grenzen zijn gesteld, dan kan dit economisch bevredigend zijn, rechtvaardig lijkt het niet.

Voelen de Nederlanders dit als onrechtvaardig? Alleen een goed opgezet sociologisch onderzoek kan uitwijzen in welke mate en waarom de werknemers ontevreden zijn. Een onderzoek dat zich uiteraard ook over niet-vakbondsliden zou moeten uitstrekken. Het is nog maar helemaal de vraag, of de meeste Nederlanders zo ontevreden zijn met de arbeidsvrede die hier sedert het optreden van de Stichting van den Arbeid heerst. Hebben zij wel het gevoel, zoals pater Hoefnagels min of meer suggereert, dat een sociale strijd die duidelijker met machtsmiddelen wordt gevoerd tot meer gelijkberechtiging zal leiden dan in het overleg te behalen valt? De gehele geschiedenis door werden de meeste stakingen door de arbeiders verloren. Of is de

Nederlandse werknemer alleen ontevreden met de arbeidsvrede zolang die bestaat? De onredelijkheid is tenslotte ook een belangrijke, menselijke eigenschap.

De verdeling in onze maatschappij is gebaseerd op macht; tegenover de georganiseerde beschikkingsmacht van de werkgever/kapitaalbezitters staat de solidariteit van de georganiseerde arbeiders. Macro-economisch is het probleem van de rechtvaardige verdeling onoplosbaar, omdat een maatstaf ontbreekt. Zoals bekend kan de grensnuttheorie ons hier nauwelijks helpen, omdat immers altijd een samenstel van produktiefactoren (kapitaal en arbeid) in bepaalde verhoudingen gecombineerd het produkt tot stand brengen. Binnen bepaalde economische grenzen is het de macht die de loonhoogte (en de hoogte van de winst) determineert. Ook andere krachten hebben hun invloed, zoals de concurrentie, verhoudingen van vraag en aanbod, de algemene conjuncturele situatie enz., maar deze doen er niet aan af, dat de machtsuitoefening voor de verdeling essentieel is.

Nooit is in dit verband, voor zover mij bekend, voldoende onderzocht, waarom het aandeel van de arbeid in het nationaal inkomen niet boven ca. 67 pCt. uitkomt (telt men er de directeuren van n.v.'s bij dan komt men tot ca. 70 pCt.). Misschien zit het hier wel in, dat de machtige vakcentrales te vlug redelijk zijn geworden in die zin, dat zij het dienen van het klassebelang te snel hebben geruild voor het behartigen van het algemeen belang. Dit heeft er thans toe geleid, dat de vakcentrales een loonpolitiek hebben aanvaard die aan de verdeling ten gunstige van de arbeid niets wijzigt. Waar loonsverhogingen slechts uit de gestegen produktiviteit gehonoreerd mogen worden, daar verandert immers niets aan de *oorspronkelijke verhoudingen*, ook al stijgt het loon!

Ontegenzeggelijk leidt deze arbeidsvrede tot een zekere dufheid in ons sociale bestel en een geringe belangstelling voor het vakbondswerk en het politieke leven, vooral van de jongeren. De urgentste sociale voorzieningen zijn langzamerhand aanwezig en aan de verdere uitbouw en vervolmaking van het systeem wordt door alle regeringen —

ongeacht hun politieke kleur — gewerkt. Dit zijn feiten die voor het mitigeren van de sociale strijd wellicht belangrijker zijn dan het beperkend overheidsoptreden in het loonoverleg. De vakbonden hebben zich te gemakkelijk neergelegd bij een bepaalde verdeling en ordening en zich tevreden gesteld met een situatie waarin de regering uitmaakt of het sociaal wenselijke ook verenigbaar is met het economisch mogelijke. Vakcentrales die loyaal meewerken met de overheidspolitiek houden op strijdorganisaties te zijn voor een bepaalde klasse; zij dienen het algemeen belang voor zover een bepaalde regeringspolitiek dat werkelijk beoogt. Hieruit vloeit tevens voort, dat het gebruik van machtsmiddelen (of alleen de dreiging ermee) het karakter krijgt van een politieke revolutie en verzet tegen het wettig gezag. Ook de angst om voor communistisch gehouden te worden speelt een rol.

De vakbonden zullen — als zij nog toekomst willen hebben — niet alleen naar verbeteringen binnen het „kapitalisme” moeten streven, maar, nu een „bodem” van sociale voorzieningen is gelegd, zich moeten concentreren op een principiële wijziging in de bezitsverhoudingen, waarmee het verdelingsvraagstuk bij de wortel wordt aangepakt. De vakbeweging zou moeten strijden voor een vast winstaandeel voor de arbeiders, dat in een stichting ten behoeve van het personeel werd ondergebracht en op grond waarvan de werknemers medezeggenschap zouden kunnen hebben. Het is de taak van de econoom om de juiste uitwerking van een dergelijk plan vanuit de macro- en micro-economische gezichtshoek ter hand te nemen. De sociologen zouden, zoals pater Hoefnagels reeds heeft gesteld, de oorzaken van bestaande ontevredenheden moeten opsporen en de wegen naar verbetering moeten aangeven.

Als er ontevredenheid over de arbeidsvrede bestaat, betekent dat, dat er onder de oppervlakte spanningen heersen, die plotseling ernstige erupties kunnen veroorzaken. Het is mede de taak van de vakbeweging deze spanningen te laten afreageren en te kanaliseren. Men houdt de vrede niet, als men die spanningen eenvoudig negeert.

Haarlem.

W. LANGEVELD, drs. pol. soc.

(advertentie)

U kunt Uw beleggingsrisico verdelen over ruim 200 vooraanstaande

ondernemingen

Waarom zoudt U meer risico nemen dan nodig is? Door aankoop van een aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verkrijgt U in feite een volledige aandelenportefeuille, veilig verdeeld over ca. 200 zorgvuldig geselecteerde ondernemingen. Zodoende komen U de voordelen van aandelenbezit ten goede en ligt een aantrekkelijk rendement binnen Uw bereik.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

Vergelijking van de tarieven der inkomstenbelasting in België, West-Duitsland, Engeland, Frankrijk en Nederland leert dat het Nederlandse tarief belangrijk boven de tarieven van de ons omringende landen ligt. De grote verschillen openbaren zich in het bijzonder bij de inkomens boven f. 15.000 à f. 20.000. De marginale tarieven in ons land zijn uitzonderlijk hoog; de nieuwe tarieven zullen te dien aanzien weinig verlichting brengen. Het maximum tarief der inkomstenbelasting loopt in genoemde landen sterk uiteen. Met betrekking tot dit punt wordt Nederland door Engeland overtroffen. Een verlaging van het Nederlandse tarief tot het Engelse zou de Schatkist, op basis van de belastinginkomsten over 1957, ongeveer f. 290 mln. kosten. Deze verlaging zou dan bijna geheel betrekking hebben op de inkomens tussen f. 20.000 en f. 100.000. Een verlaging van het (nieuwe) Nederlandse tarief tot dat van West-Duitsland zou resulteren in een belastingvermindering van ca. f. 460 mln., waarvan ca. f. 140 mln. betrekking heeft op de inkomensgroep van f. 10.000 - f. 20.000 en ca. f. 320 mln. op de groep van f. 20.000 - f. 100.000. Indien in E.E.G.-verband wordt gestreefd naar een meer gelijke druk van de directe en de indirecte belastingen, zal in Nederland een verschuiving nodig zijn van de directe naar de indirecte belastingen.

De komende verlaging van de inkomstenbelasting brengt in grote lijnen gezien een verlichting van de belastingdruk mede van ca. 2 pCt. van het (belastbaar) inkomen. Ondanks deze verlaging ligt het nieuwe tarief nog belangrijk boven de tarieven van de ons omringende landen. De grote verschillen openbaren zich in het bijzonder bij de inkomens boven f. 15.000 à f. 20.000. Dit betekent dat een kleine groep personen (ca. 3 pCt. der belastingplichtigen) in ons land veel zwaarder wordt getroffen dan elders. De verschillen spreken nog sterker bij vergelijking van de inkomens na aftrek van belasting. Van een inkomen van bijv. f. 50.000 resteert in Nederland ca. f. 30.000 tegen ca. f. 37.500 in België en West-Duitsland en ca. f. 42.500 in Frankrijk, hetgeen impliceert, dat de belastingplichtigen in laatstgenoemde landen resp. 25 pCt. en 42 pCt. meer ter beschikking overhouden dan in Nederland het geval is.

In dit verband wordt opgemerkt, dat in Engeland voor de categorie belastingplichtigen met een inkomen boven f. 2.000, met ingang van het belastingjaar 1962/63, de tarieven drastisch zijn verlaagd. Het tot dusver geldende Engelse tarief verschilt niet belangrijk van het Nederlandse. Het nieuwe tarief komt, juist nu Engeland wil toetreden tot de E.E.G., ongeveer op het niveau te liggen van de tarieven in België en West-Duitsland, althans tot een inkomen van circa f. 80.000.

In tabel 1 zijn enkele tarieven vermeld, uitgedrukt in procenten van het inkomen, waarbij is uitgegaan van inkomen uit niet-zelfstandige arbeid en een gezin met twee jonge kinderen.

TABEL 1.

Inkomen in guldens	10.000	15.000	25.000	50.000	100.000
België	8,2	10,1	14,7	25,4	32,7
West-Duitsland	7,0	11,3	17,1	25,4	33,9
Engeland bestaand tarief	7,7	15,1	21,9	35,4	51,2
„ nieuw	7,7	15,1	21,1	26,5	38,9
Frankrijk	2,1	4,7	7,9	14,8	22,7
Nederland bestaand tarief	12,0	18,2	28,5	42,2	53,9
„ nieuw	10,0	15,7	25,7	40,0	52,2

De hoogte der tarieven moge verder blijken uit de figuur, waarin de verschuldigde belastingen zijn weergegeven voor de inkomens tot f. 150.000.

Hoge belastingen werken remmend op het streven door grotere prestatie een hoger inkomen te verwerven. In

De inkomstenbelasting in enige Westeuropese landen

tabel 2 is weergegeven hoeveel belasting men meer is verschuldigd, wanneer een bepaald inkomen met f. 100 stijgt (het zgn. marginale tarief).

TABEL 2.

Marginaal inkomen bij	f. 10.000	f. 15.000	f. 25.000	f. 50.000	f. 100.000
	(procenten)				
België	13	15	26	39	43
West-Duitsland	20	20	30	40	45
Engeland huidig tarief	24	30	40	57	76
„ nieuw	24	30	30	34	71
Frankrijk	7	11	14	30	38
Nederland huidig tarief	24	37	50	61	68
„ nieuw	22	33	47	60	68

De cijfers wijzen allereerst uit, dat de marginale tarieven in ons land uitzonderlijk hoog zijn en voorts, dat de nieuwe Nederlandse tarieven te dien aanzien weinig verlichting brengen.

Het maximum tarief der inkomstenbelasting loopt in de landen in kwestie sterk uiteen. Met betrekking tot dit punt wordt Nederland overtroffen door Engeland.

In Nederland en Engeland wordt het tarief boven een bepaald inkomen proportioneel. In de drie andere landen zijn de formules voor het hoogste tarief zodanig, dat het maximum percentage nimmer kan worden bereikt.

TABEL 3.

	Begin van het hoogste tarief (in guldens)	Belasting hierover (in procenten)	Proportioneel tarief over het meerdere inkomen (in procenten)	Maximum percentage
België	119.000	34,18		43,02
West-Duitsland	203.000	42,00		53,00
Engeland huidig tarief	153.000	62,45	88,75	
„ nieuw	188.000	58,04	88,75	
Frankrijk	195.000	30,07		45,36
Nederland huidig tarief	135.000	58,09	70,50	
„ nieuw	150.000	58,06	70,50	

Zoals hierboven reeds is opgemerkt, worden de Engelse tarieven, welke tot dusver nagenoeg parallel liepen met de Nederlandse, met ingang van het belastingjaar 1962/63 voor de inkomens boven f. 20.000 drastisch verlaagd. Deze belastingverlaging vormde het onderwerp van het

artikel van Dr. J. H. Christiaan in „E.-S.B.” nr. 2286 d.d. 17 mei j.l., waarin onder meer werd gesteld, dat deze verlaging van de Engelse fiscus slechts relatief geringe offers vergde.

Het trekt de aandacht, dat de in het zojuist genoemde artikel vermelde cijfers omtrent de inkomensspreiding in Engeland in het belastingjaar 1958/59, wat betreft de hogere inkomens, veel overeenkomst vertonen met de door het C.B.S. over 1957 voor ons land gepubliceerde cijfers. Men kan zich derhalve de vraag stellen, of ook in Nederland zonder al te grote fiscale offers een gelijksoortige verlaging voor de belastingplichtigen met een inkomen boven f. 20.000 mogelijk zou zijn.

In tabel 4 zijn allereerst de statistische gegevens vermeld. Ten einde een indruk te geven van de verschillen tussen het nieuwe Nederlandse en het nieuwe Engelse tarief is in de laatste twee kolommen, voor de inkomens boven f. 10.000 een globale berekening gemaakt van het gemiddelde verschil in procenten van het inkomen, als-

mede van de bedragen, waarmede de belastingopbrengst in Nederland zou dalen bij toepassing van het Engelse tarief.

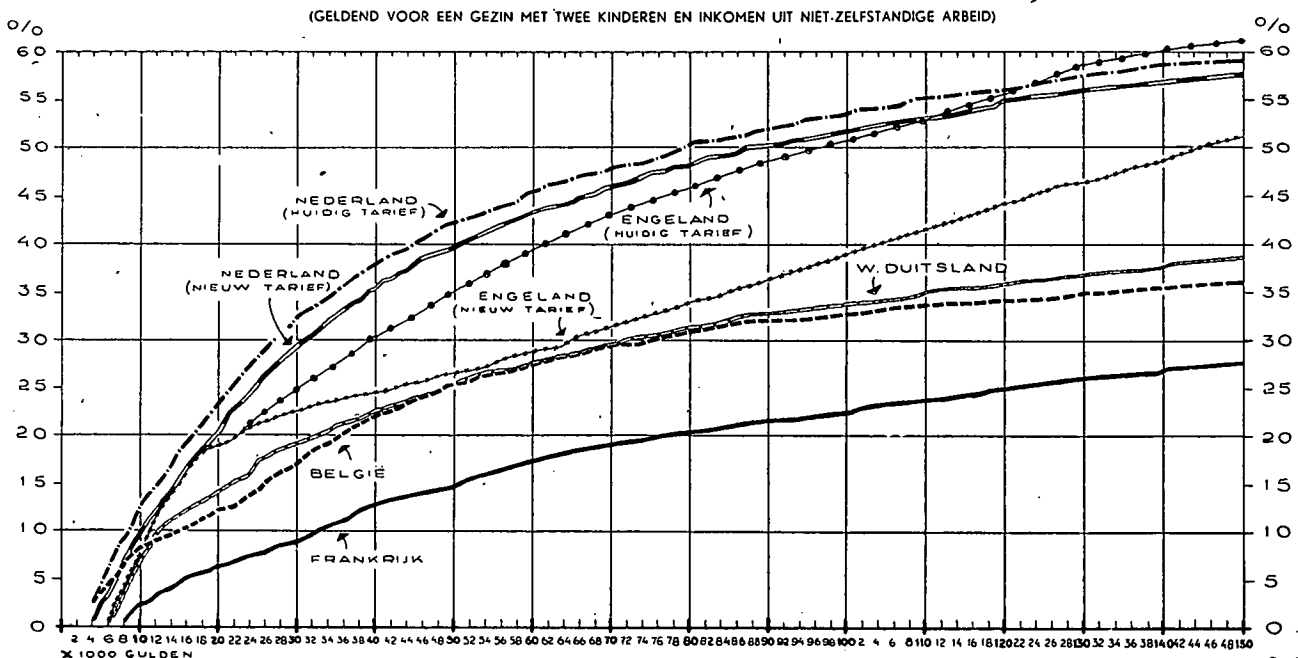
Uit deze gegevens valt de conclusie te trekken, dat een verlaging tot het Engelse tarief de Schatkist, op basis van de belastinginkomsten over 1957, ongeveer f. 290 mln. zou kosten. Deze verlaging zou dan bijna geheel betrekking hebben op de inkomens tussen f. 20.000 en f. 100.000.

De grafiek toont intussen aan, dat in Engeland de inkomensgroep tussen f. 10.000 en f. 20.000 aanzienlijk zwaarder wordt belast dan bijv. in West-Duitsland en België en voorts, dat in laatstgenoemde landen de progressie een gelijkmatiger verloop heeft dan in Engeland. Wederom op basis van de belastinginkomsten over 1957 is nagegaan met hoeveel deze zouden verminderen bij een verlaging van het (nieuwe) Nederlandse tarief tot dat van West-Duitsland. Volgens tabel 5 blijkt dit neer te komen op een bedrag van ca. f. 460 mln., waarvan ca. f. 140 mln. betrekking heeft op de inkomensgroep van f. 10.000 -

TABEL 4.

Inkomensgroepen (£ 1 is gelijkgesteld aan f. 10)	Aantal personen in pCt. van het totaal*		Belastingopbrengst in pCt. van het totaal		Nederland			Verschil belasting-tarieven Ned. en Eng. in pCt. v.h. inkomen	Lagere opbrengst × f. 1 mln.
	Nederland	Engeland	Nederland	Engeland	Inkomensverdeling		Belasting × f. 1 mln.		
					in pCt.	× f. 1 mln.			
tot f. 10.000	93,02	88,78	40,96	39,2	72,38	16.220	1.167		
f. 10.000 - f. 15.000	3,96	7,42	11,05	12,9	9,65	2.160	315	1	22
f. 15.000 - f. 20.000	1,35	1,69	7,38	7,1	4,69	1.050	210	14	16
f. 20.000 - f. 50.000	1,40	1,75	19,94	19,2	8,21	1.840	568	8½	156
f. 50.000 - f. 100.000	0,21	0,28	10,46	10,8	2,87	640	298	14½	93
boven f. 100.000	0,06	0,08	10,21	10,8	2,20	490	291		
	100	100	100	100	100	22.400	2.849		= 287

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE TARIEVEN DER INKOMSTENBELASTINGEN IN BELGIË, W-DUISSLAND, ENGELAND, FRANKRIJK EN NEDERLAND VOOR INKOMENS TOT F. 150.000

(I. M.)

Door de arbeidstijdverkorting zijn de produktie-indices per werknemer zonder correctie geen bruikbare maatstaf meer voor de ontwikkeling van de produktiviteit in de industrie. Het wachten is thans op indexcijfers van de produktie per arbeidsuur. Het blijkt echter voor het C.B.S. geen eenvoudige opgave te zijn om deze cijfers op korte termijn te produceren. Een grote mate van exactheid is hier namelijk vereist, aangezien een juiste berekening van de omvang van de arbeidstijdverkorting in belangrijke mate tot de berekening van het, nog ontbrekende, cijfer van de (technische) produktiviteitsstijging kan bijdragen.

Schrijver van bijgaand artikel heeft een poging gewaagd de ontwikkeling van de produktiviteit gedurende de eerste elf maanden van 1961 ten opzichte van de overeenkomstige periode in 1960 te berekenen. Uitgaande van de veronderstelling, dat slechts daar arbeidstijdverkorting is toegepast waar dit contractueel verplicht was, meent hij dat de stijging van de produktiviteit in de industrie ruim 4 pCt. is. Volgens het iets meer met de realiteit overeenstemmende uitgangspunt, dat ook de „mag-bepalingen” in de c.a.o.'s tot arbeidstijdverkorting hebben geleid, zal de produktiviteit in de industrie ca. 6 pCt. bedragen.

De produktie- en produktiviteitscijfers zijn een beetje in de verdrukking gekomen door het effect van de arbeidstijdverkorting. Ze laten zich niet zo gemakkelijk meer lezen als voorheen. In het hiernavolgende zullen wij pogen aan te geven hoe groot de produktiviteitsstijging gedurende de eerste elf maanden van 1961 in de nijverheid was ten opzichte van de overeenkomstige periode in 1960.

Bezien wij de cijfers van de algemene produktie-index voor de nijverheid — gecorrigeerd voor seizoen en lengte van de maand — in bovenstaande tabel dan bemerken we dat het indexcijfer, dat in januari 1961 nog 11 punten boven het cijfer van januari 1960 lag, na een beperkte stijging gedurende de eerste vier maanden van dit jaar is afgezakt tot het niveau van 1960. Het beeld verandert echter totaal wanneer we de grote verandering in de arbeidstijd, die dit jaar heeft plaats gevonden, erin gaan betrekken. Dan blijkt, dat de produktie per tijdseenheid arbeid in de eerste tien maanden van 1961 nog belangrijk is gestegen.

Corrigeert men namelijk de produktie-indexcijfers met het percentage waarmee de (contractuele) arbeidstijd is

Produktiviteitsstijging in de nijverheid is nog steeds aanzienlijk

verlaagd, dan valt er voor deze periode een stijging van de produktie te constateren van gemiddeld 4,2 pCt. t.o.v. 1961. Een stijging van de produktie betekent echter nog niet, dat de produktiviteit is gestegen. Om de arbeidsproduktiviteit te kunnen afleiden uit de produktie-indexcijfers moeten deze eerst voor veranderingen in de personeelsbezetting worden bewerkt. Hierin is van januari tot en met juli 1961 ten opzichte van de overeenkomstige periode in 1960 geen verandering van betekenis gekomen. Derhalve mag worden aangenomen, dat de gecorrigeerde produktie-index uit de tabel een reële benadering is van de produktiviteitsontwikkeling in de nijverheid gedurende de periode januari/november 1961.

Produktiviteitsstijging nog groter?

Produktiviteit betekent in beginsel: het resultaat van benutting van produktiepotentieel. Verkorting van de arbeidstijd behoeft — afgezien van enige positieve en negatieve neveneffecten — niets aan dit resultaat te veranderen. Wordt nu de wekelijkse arbeidstijd verminderd, dan daalt de produktie per werknemer ongetwijfeld ten opzichte

(vervolg van blz. 171)

f. 20.000 en ca. f. 320 mln. op de groep van f. 20.000 - f. 100.000. In genoemde opstelling zijn voorts nog opgenomen de globaal becijferde gemiddelde belastingpercentages voor de desbetreffende inkomensgroepen in Nederland en West-Duitsland, welke wederom de hoge Nederlandse tarieven demonstreren.

TABEL 5.

Inkomensgroepen	Gemiddeld belastingpercentage		Verschil tussen beide percentages	Lagere opbrengst × f. 1 mln.
	Nederland	W.-Duitsl.		
f. 10.000 - f. 15.000	13	9½	3½	76
f. 15.000 - f. 20.000	18½	12½	6	63
f. 20.000 - f. 50.000	32	20½	11½	212
f. 50.000 - f. 100.000	47	30	17	109
				460

In het vorenstaande is uitgegaan van de tarieven der inkomstenbelasting in de respectieve landen zonder rekening te houden met de andere facetten, welke de opbouw van deze tarieven hebben beïnvloed. Zeer in het kort en

zonder naar volledigheid te streven mogen hieromtrent enige opmerkingen worden gemaakt.

1. De verhouding tussen de directe en de indirecte belastingen.

In onderstaande opstelling zijn vermeld:

a. een splitsing tussen de directe en de indirecte belastingen in procenten van de totale belastingopbrengst; de desbetreffende cijfers dragen een enigszins globaal karakter, daar de hieromtrent aangetroffen statistische gegevens verschillend waren gerubriceerd;

b. de belastingdruk, t.w. het totaal der directe en indirecte rijksbelastingen, uitgedrukt in procenten van het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen, over het jaar 1960; de cijfers zijn ontleend aan het Algemeen Statistisch Bulletin 1961 van het Bureau van de Statistiek der Europese Gemeenschappen Nos. 7 - 8;

c. een splitsing van de belastingdruk volgens de onder a genoemde verhoudingscijfers.

TABEL 1.

Algemene productie-index voor de nijverheid
(gecorrigeerd voor seizoen en lengte van de maand)

	jan.	febr.	mrt.	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.
1960	150	154	154	158	163	159	157	152	155	159	158
1961	161	162	164	165	156	158	156	153	154	160	159

Verkorting arbeidstijd in de nijverheid volgens contractswijzigingen ^{a)}
(in pCt.)

1961	1,0	1,2	1,2	1,4	1,9	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2

Productie-indexcijfers voor de nijverheid,
(gecorrigeerd) voor verkorting van de wekelijkse
arbeidsduur ^{b)}

1961	162,6	163,9	166,0	167,3	159,0	163,2	161,2	158,1	160,0	165,3	164,3

Gemiddelde jan./nov. 1960 = 156,3

Gemiddelde jan./nov. 1961 = 162,8 (gecorrigeerd)

Niveaoverschil: 4,2 pCt.

a) C.B.S. „Sociale Maandstatistiek” van oktober 1961. Een onzuiverheid in de vergelijking is, dat de bouwnijverheid wel in het percentage arbeidstijdverkorting is opgenomen, doch niet in de productiecijfers. Er zijn echter geen redenen om aan te nemen, dat de berekening hierdoor ingrijpend gewijzigd zal worden. De percentages na juli 1961 zijn nog niet bekend; gemakshalve is aangenomen, dat het percentage niet is gestegen.

b) Bijv. voor september: $154 \times \frac{100}{100-3,2} = 160,0$.

van de vlak ervoor liggende periode. De produktie per werknemer per uur zal echter z'n niveau kunnen behouden; overwegen de positieve neveneffecten van de arbeidstijdverkorting, dan zal de produktie per werknemer per uur zelfs enige tijd sneller stijgen.

Bij het berekenen van het percentage van 4,2 voor de stijging van de produktiviteit in de nijverheid hebben we nogal „conservatief gecalculerd”. We hebben de nodige slagen om de arm gehouden. Hier komen ze:

Slag 1.

Als correctiefactor in tabel 1 hebben we het percentage arbeidstijdverkorting genomen, dat betrekking had op c.a.o.'s waarin de arbeidstijdverkorting *verplicht* was opgenomen. Tellen we ook die werknemers mee, waarvoor in de c.a.o.'s een „mag-bepaling” gold voor de verkorting van de arbeidstijd, dan wordt het correctiepercentage aanmerkelijk hoger; bijvoorbeeld de 3,2 pCt. voor augustus wordt dan 5,2 pCt. Gesteld, dat overal van deze „mag-bepaling” gebruik is gemaakt, be-

draagt de stijging van de arbeidsproductiviteit in de nijverheid niet 4,2 doch ruim 6 pCt.

Slag 2.

Voor het eerste kwartaal van 1961 lag de personeelssterkte in de nijverheid 1 pCt. lager dan in 1960.

TABEL 2.

Indexcijfers personeelssterkte in de industrie (totaal)
gem. 1953 = 100

	1960	1961
1e kwartaal	101	100
2e kwartaal	101	101
3e kwartaal	101	?
4e kwartaal	100	?

Bron: C.B.S. „Sociale Maandstatistiek”.

De produktiviteit ligt in het eerste kwartaal van dit jaar dus nog circa 1 pCt. hoger dan de gecorrigeerde cijferreeks in de tabel aangeeft.

Onduidelijke berichtgeving.

Met betrekking tot deze problematiek bestaan er misverstanden. Zo lezen wij in een persbericht van het Ministerie van Economische Zaken, dat „de arbeidsproductiviteit in 1961 hoegenaamd niet was gestegen”. Dergelijke berichten wekken verwarring. Erger wordt het, wanneer een blad als W.W.I.-Mitteilungen (economisch tijdschrift van de Westduitse vakbeweging) bericht, dat er in 1961 in Nederland een conjuncturele terugslag is opgetreden, aangezien de industriële produktie slechts een geringe stijging vertoonde.

Wat meer optimisme gevraagd!

In het licht van de door ons berekende cijfers vragen we ons af of er wel reden tot pessimisme is met betrekking tot de ontwikkeling van de produktiviteit, gedefinieerd als reële produktie per tijdseenheid arbeid. Gezien de regelmatige toename der investeringen — en het hoge niveau ervan — ziet het ernaar uit, dat ook in de eerstkomende jaren een trend van 4 tot 6 pCt. voor de produktiviteitsstijging in de nijverheid is te verwachten. Voor de diverse takken van nijverheid liggen er aldus geen obstakels op de weg voor een normaal uitvoeren van de gedifferentieerde loonpolitiek.

Amsterdam.

JAN MÜLLER.

TABEL 6.

	Totale belastingopbrengst			Belastingdruk	Gesplitste belastingdruk		
	Directe belastingen		Indirecte belastingen		Directe belastingen		Indirecte belastingen
	Natuurlijke personen	Lichamen			Natuurlijke personen	Lichamen	
			(in procenten)				
België	29	13	58	18½	5½	2½	10½
W.-Duitsl.	25	14	61	22½	5½	3½	13½
Frankrijk	15	10	75	20½	3	2	15½
Engeland	30	17	53	25	7½	4½	13½
Nederland	42	14	44	24½	10½	3½	10½

De cijfers wijzen uit dat, indien in E.E.G.-verband wordt gestreefd naar een meer gelijke druk van de directe en de indirecte belastingen, in Nederland een verschuiving nodig zal zijn van de directe naar de indirecte belastingen.

2. De internationale vergelijkbaarheid van inkomens.

Als gevolg van het relatief lage prijspeil in Nederland dat niet geheel in de wisselkoers is verdisconteerd, verkrijgt men niet volledig vergelijkbare inkomens wanneer men in guldens uitgedrukte inkomens vermenigvuldigt met de wisselkoers. Zo zal bijv. een inkomen van f. 20.000 in Nederland meer aan koopkracht bieden dan een inkomen van DM. 22.000 in Duitsland en van £ 2.000 in Engeland. Het was in het voorgaande niet mogelijk met dit verschil tussen de landen, dat moeilijk is te calculeren, rekening te houden. Het brengt evenwel mede, dat de progressie van het tarief van de Nederlandse inkomstenbelasting, in vergelijking met dat in de andere landen, enigszins minder drukkend zal zijn dan op het eerste gezicht zou lijken. Niettemin blijft het feit, dat de totale druk van de directe belastingen op natuurlijke personen in Nederland, ten belope van meer dan 10 pCt. van het nationaal inkomen, belangrijker hoger is dan elders.

Amsterdam.

Mr. J. A. PEELLEN.

Vestiging in Frankrijk; keuze van rechtsvorm

De Franse wetgeving kent alle klassieke vennootschaps-typen. Men kent in Frankrijk de volgende handelsvennootschappen:

- a. Onder firma (en nom collectif);
- b. Commanditair (en commandite simple);
- c. Verenigingen met deelneming (associations en participation);
- d. Commanditair op aandelen (en commandite par actions);
- e. Naamloze vennootschappen (sociétés anonymes);
- f. Met beperkte aansprakelijkheid (à responsabilité limitée).

Vooralsnog heeft de praktijk uitgewezen, dat men zich voor handel en industrie kan beperken tot een vergelijking van de voor- en nadelen van de Société Anonyme (afgekort S.A.) met die van de Société à Responsabilité Limitée (Sarl.). De hierna volgende beschouwing is derhalve daarop gebaseerd, maar opgemerkt zij, dat in een niet te ver verwijderde toekomst verschillende belangrijke hervormingen, die deels reeds tot stand gekomen, deels nog in voorbereiding zijn, wellicht tot een gewijzigde opvatting aanleiding zullen geven.

Sedert kort heeft de belastingherziening, neergelegd in de Wet van 26 december 1959, de ondernemingen met de rechtsvorm van personen-vennootschappen („en nom collectif” en commanditair-niet-op-aandelen) fiscaal weer aantrekkelijker gemaakt, doordat bepaalde dubbele heffingen zijn afgeschaft. De vennoten van deze vennootschappen betalen slechts inkomstenbelasting (de Impôt sur le Revenu des Personnes Physiques), waarvan het tarief weliswaar momenteel progressief is, doch waarschijnlijk zal worden beperkt tot een maximum van 55 pCt., d.w.z. tot een tarief, dat zeer dicht ligt bij dat van de vennootschapsbelasting (50 pCt.). Voorts is een ontwerp tot herziening van het vennootschapsrecht momenteel gereed om bij de Kamer te worden ingediend. Men verwacht echter niet dat de nieuwe wetgeving voor het einde van het jaar 1962 in werking zal treden.

Oorspronkelijk en volgens de opvatting van de ontwerpers zou dit een zeer grondige herziening moeten zijn, die met name belangrijke vernieuwingen zou brengen op het gebied van de deelneming der werknemers aan het bestuur van de onderneming. Men schijnt echter momenteel van de meest ingrijpende maatregelen te hebben afgezien en onder deze omstandigheden kan men beter spreken van een wijziging („refonte”) dan van een herziening („réforme”). Niettemin zou het te gewaagd zijn daar nu reeds gevolgtrekkingen uit te maken, want er kunnen nog talrijke amendementen worden aangenomen, voordat de teksten zullen worden afgekondigd.

Wij zullen ons er dus toe bepalen slechts terloops die veranderingen te vermelden, waarvan op het ogenblik aanvaarding waarschijnlijk lijkt, doch zonder ons daarin te zeer te verdiepen, gezien de onzekerheid die immers te dien aanzien nog bestaat. Ter zake van de keus van vennootschaps-typen is het echter wel van belang erop te wijzen, dat de mogelijkheid van uitgifte van toonderaandelen door S.A. waarschijnlijk sterk zal worden beperkt.

Het Euromarkt-verdrag heeft niet in de laatste plaats zijn invloed op de praktijk van het rechtsleven. Te verwachten is, dat er een groeiende aantaking zal zijn tussen de rechtsstelsels van de verschillende aangesloten landen. Een beperkt aantal juristen in de zes landen heeft met het oog hierop een werkgezelschap gevormd onder de naam „Association Européenne d'Etudes Juridiques et Fiscales”, gevestigd te Parijs. Uitbreiding van de Euromarkt tot andere landen zal voor de Association aanleiding zijn ook in die landen afdelingen op te richten.

Het ligt in de bedoeling van de leden, ten behoeve van de praktijk van handel en industrie, de feitelijke rechtstoestand in elk der aangesloten landen te beschrijven nopens een aantal praktisch belangrijke onderwerpen, aldus, dat in elk land de afdeling van de Association de beschrijving van het daar geldende recht voor haar rekening neemt. Deze artikelen worden dan in de overige Euromarkt-landen gepubliceerd in tijdschriften, die onder het oog van het bedrijfsleven plegen te komen. Voor Nederland zal dit „E.-S.B.” zijn.

Als eerste onderwerp is gekozen de rechtsvorm van de onderneming, zulks met het oog op de keuze van rechtsvorm, waarvoor een buitenlands investeerder zich gesteld kan zien. Daarbij komt dan tevens de voornamelijk door fiscale overwegingen bepaalde keuze tussen dochteronderneming en bijkantoor aan de orde.

In dit nummer verschijnt het eerste artikel: een beknopte beschrijving van het Franse vennootschapsrecht. Het is van de hand van D. de Ricci, advocaat bij het Gerechtshof te Parijs.

Oprichtingsvoorwaarden bij S.A. en Sarl.

a. Vormvereisten voor de oprichting.

De eigenlijke oprichtingsformaliteiten zijn ongetwijfeld ingewikkelder, kostbaarder en tijdrovender voor de Société Anonyme dan voor de Sarl. Dit geldt in het bijzonder voor de verplichte tussenkomst van een notaris, althans in een zeker stadium, welke tussenkomst bij de Sarl. ontbreekt, aangezien deze bij onderhandse akte kan worden opgericht.

Daar beide genoemde vennootschappen, ongeacht hun doelomschrijving, als handelsvennootschappen worden beschouwd, kunnen ze slechts bij akte worden opgericht, terwijl nederlegging van de statuten bij de Griffie van de Handelsrechtbank van de zetel der vennootschap en een of meer aankondigingen in gespecialiseerde dagbladen, alsmede inschrijving in het Handelsregister, voor beide zijn vereist.

Anders dan in Nederland echter is voor de oprichting geen enkele administratieve goedkeuring vereist, welke rechtsvorm men ook kiest. Echter, hoewel de vrijmaking van het deviezenverkeer vrijwel alle formaliteiten, verbonden aan de aankoop van ter beurze genoteerde aandelen door vreemdelingen, die niet in Frankrijk woonachtig zijn, heeft afgeschaft, blijft de investering in eigenlijke zin (net als vroeger) aan een vergunning van het Office des Changes (Deviezeninstituut) onderworpen.

b. *Kapitaal, aandelen, deelnemersbewijzen, plaatsing en storting.*

S.A.

Elke Franse S.A. moet ten minste zeven aandeelhouders hebben, bij gebreke waarvan de vennootschap nietig is en bovendien strafrechtelijke sancties kunnen worden toegepast. Hoewel er geen minimum kapitaal is voorgescreven, valt uit het minimum nominaal bedrag per aandeel ad 100 N.F. in ieder geval een minimum kapitaal van 700 N.F. af te leiden. Aandelen die in geld worden betaald moeten ten minste voor 25 pCt. zijn volgestort; aandelen die door andere inbreng worden betaald, kunnen alleen volgestort zijn.

De deelneming in een S.A. is altijd belichaamd in aandelen, doch het Franse recht kent ook oprichtersbewijzen en obligaties. Al deze waardepapieren kunnen in principe geheel vrij worden overgedragen.

De aandelen kunnen zijn op naam of aan toonder. Zij kunnen preferent zijn, maar de voordelen die zij in dat geval verlenen, mogen uitsluitend van geldelijke aard zijn.

Het ontwerp wetswijziging wil aandelen op naam verplicht stellen, behalve voor de allerbelangrijkste vennootschappen en met name de ter beurze genoteerde. Aandelen met meervoudig stemrecht zijn niet toegelaten, tenzij onder precies omschreven voorwaarden en ook dan niet anders dan hoogstens met dubbel stemrecht.

Oprichtersbewijzen belichamen alleen een mogelijke vordering op de vennootschapswinst en geven niet de hoedanigheid van vennoot. Houders van deze stukken vormen, van rechtswege een totaliteit met een zeker recht van controle op het vennootschappelijk bedrijf. Het herzieningsplan schijnt de inkoop van eigen oprichtersbewijzen of de conversie daarvan te willen vergemakkelijken. Blijkbaar wil men het gebruik van deze effecten beperken.

De regeling betreffende de obligaties is van betrekkelijk recente datum; wij stippen hier slechts aan de uitgifte van verhandelbare obligaties op de publieke markt, die onderworpen is aan vrij strikte voorwaarden. Voor emissies, die een bedrag van 250.000 N.F. te boven gaan, is bovendien een voorafgaande vergunning van het Ministerie van Financiën vereist. De obligatiehouders vormen, evenals de houders van winstbewijzen, van rechtswege een groep, die bevoegd is controle uit te oefenen door bemiddeling van vertegenwoordigers.

Sarl.

Ten aanzien van de Sarl. schrijft de wet een minimum van twee vennoten voor. Bezit de Sarl. echter meer dan 20 vennoten, dan gelden bijzondere voorschriften waarop hieronder nog wordt ingegaan. Bij de Sarl. geldt als minimum nominale waarde 50 N.F. per aandeel, doch hier is tevens een minimum kapitaal voorzien ter grootte van 10.000 N.F. Het kapitaal moet bij de oprichting volledig geplaatst en volgestort zijn.

Deelneming in het kapitaal van een Sarl. wordt be-

lichaamd in stukken die niet vrij overdraagbaar zijn. Overdracht daarvan aan derden is onderworpen aan zeer strikte regels, ten einde het karakter van „personen-vennootschap” (intuitu personae) te bewaren. Zo kan bij de overdracht van aandeelbewijzen tussen de vennoten onderling worden volstaan met een cessie-akte, die aan de vennootschap moet worden betekend. De statuten kunnen echter anders bepalen. Hetzelfde geldt bij overgang krachtens erfrecht. Wil men daarentegen zijn aandeel aan een derde, dus een buitenstaander overdragen, dan eist de wet, dat deze overdracht door de meerderheid der vennoten, vertegenwoordigende ten minste $\frac{3}{4}$ van het kapitaal, wordt goedgekeurd.

Ook hier is het mogelijk preferente aandelen te creëren met een louter economische preferentie, doch meervoudig stemrecht is geheel verboden. Men kan voorts nog oprichtersbewijzen uitgeven, doch deze zijn onverhandelbaar. Tenslotte kan een Sarl. nimmer beroep doen op de kapitaalmarkt en derhalve geen obligaties uitgeven.

Gewezen zij nog op het feit, dat een vennootschap, waarvan tijdens haar bestaan het aantal vennoten beneden het vereiste minimum (7 voor de S.A. en 2 voor de Sarl.) zou dalen, ontbonden verklaard kan worden, hetgeen dan liquidatie ten gevolge heeft.

Het functioneren der vennootschap.

S.A.

De voornaamste organen van een S.A. zijn de Président Directeur Général (voorzitter van de Raad van Bestuur), de Raad van Bestuur (Conseil d'Administration), de Commissaires aux Comptes (boekencontroleurs) en de Aandeelhoudersvergadering. De S.A. wordt bestuurd door haar Raad van Bestuur, gekozen door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De voorzitter van de Raad wordt door de Raad zelf gekozen en draagt de volledige verantwoordelijkheid voor het algehele bestuur van de vennootschap. Hij heeft de uitsluitende uitvoerende bevoegdheid in de meest uitgebreide zin des woords en wordt dientengevolge beschouwd als „koopman” (commerçant). Dit gaat zo ver, dat het faillissement der vennootschap onder omstandigheden tot hem kan worden uitgestrekt, als namelijk de rechter op verzoek van de schuldeisers of de curator hiertoe besluit. Een verder gevolg is, dat een vreemdeling nimmer voorzitter van de Raad van Bestuur van een Franse S.A. kan zijn, tenzij hij het zgn. identiteitsbewijs van buitenlands koopman bezit.

De Raad van Bestuur bestaat uit ten minste 3 en ten hoogste 12 leden. Hij besluit volgens de regels van quorum en meerderheid, vastgelegd in de statuten. Stemmen bij volmacht of bij correspondentie is niet mogelijk, tenzij de statuten dit uitdrukkelijk bepalen. De leden van de Raad van Bestuur (Administrateurs) moeten aandeelhouders zijn. De statuten kunnen aan zekere categorieën van aandeelhouders het uitsluitend recht verlenen tot administrateur te worden gekozen. Behalve in enkele zeer bijzondere gevallen kunnen buitenlanders, zelfs als zij niet in Frankrijk wonen, vrijelijk zitting hebben in raden van bestuur van Franse Sociétés Anonymes.

De Commissaires aux Comptes, die de financiële gegevens moeten controleren, worden door de Algemene Vergadering benoemd: De wet bevat een aantal regels, die beogen de onafhankelijkheid te verzekeren van de Commissaires ten opzichte van de S.A. die zij controleren. Bovendien moet de enige, of als er meer zijn ten minste één der Commissaires van S.A., die beroep op de kapitaal-

markt doen, worden gekozen uit een voor ieder ressort van een Hof van Appel opgemaakte lijst. Deze zgn. Commissaires Agréés zijn in de praktijk altijd van Franse nationaliteit, maar afgezien van dit bijzondere geval, is er theoretisch niets tegen, dat de commissaires buitenlanders zouden zijn, hoewel de gewoonte bestaat om voor deze functie accountants, wier beroep in Frankrijk aan Fransen is voorbehouden, te vragen.

De ontwerpers der herziening willen hier ingrijpende wijzigingen, met de bedoeling de rol der „commissaires” belangrijk in gewicht te doen toenemen. Men schijnt ze „commissaires censeurs” te gaan noemen en ze toezicht op de belangrijkste handelingen der vennootschap te willen laten uitoefenen. Hun rol zou niet meer beperkt zijn tot een jaarlijkse controle op de boekhouding. Het is moeilijk te voorspellen, wat tenslotte wet zal worden, maar men kan aannemen, dat de gedachte van de versterking van de aandeelhoudersbescherming noodzakelijkerwijs met zich zal brengen, dat de macht en de invloed der „commissaires” duidelijk zullen toenemen.

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders vormt de hoogste macht in de vennootschap. Men kent gewone en buitengewone vergaderingen. De gewone vergadering vindt eenmaal per jaar plaats ter vaststelling van de jaarrekeningen en voor zover nodig ter voorziening in vacatures. De buitengewone vergadering vindt plaats zo dikwijls als men dat nodig oordeelt en in beginsel op convocatie van de Raad van Bestuur of van de directie. In de aandeelhoudersvergadering van de S.A. is het momenteel niet mogelijk te stemmen door correspondentie, maar de aandeelhouders kunnen zich wel laten vertegenwoordigen door niet-aandeelhouders, tenzij de statuten anders bepalen.

Het verbod van schriftelijk stemmen zonder bijwonen van de vergadering heeft geleid tot een verlies aan belangstelling der kleine effectenbezitters, die er overigens toe zijn overgegaan blanco volmachten af te geven, daardoor minderheidsaandeelhouders in staat stellende de vergaderingen te beheersen. Om dit te verhelpen voorziet de herzieningswet in een regeling van het stemmen door correspondentie. Wanneer er een meerderheid bepaald moet worden, wordt deze berekend naar het kapitaal en niet naar het aantal aandeelhouders. De gewone aandeelhoudersvergadering besluit met gewone meerderheid, de buitengewone aandeelhoudersvergadering kan slechts besluiten nemen met een meerderheid van $\frac{2}{3}$ van het aanwezige of vertegenwoordigde kapitaal. De wet stelt minima ten aanzien van het quorum maar de statuten kunnen strengere quorumvoorschriften geven.

Sarl.

De Sarl. wordt bestuurd door een of meer bestuurders (gérants), gekozen door de vergadering van vennoten of aangewezen in de statuten. De bestuurders behoeven geen vennoot te zijn. Zij kunnen slechts worden ontslagen om een wettige reden. Deze regeling heeft tot talrijke moeilijkheden geleid, al mag men tegenwoordig wel aannemen, dat de vennoten de bestuurder kunnen ontslaan zonder voorafgaande gerechtelijke beslissing, doch dat een latere gerechtelijke uitspraak het besluit van de vennoten ongefundeerd kan verklaren en de bestuurder in zijn functie herstellen. Het Hof van Cassatie heeft eens beslist, dat de statuten geldig kunnen afwijken van de wettelijke bepaling en het ontslag zonder opgaaf van redenen van bestuurders kunnen toelaten, doch de kwestie blijft moeilijk.

Wel staat vast, dat het ontslag van de bestuurder(s) die in de statuten is (zijn) benoemd, slechts kan worden gegeven met dezelfde meerderheid van stemmen, die voor statutenwijziging is voorgeschreven.

De bestuurder heeft de meest uitgebreide bevoegdheden tot optreden in naam van de vennootschap. Als er meer bestuurders zijn, heeft elk van hen deze rechten. Geen enkele contractuele beperking daarvan is geldig. De beperkte aansprakelijkheid blijft in principe ook bij faillissement van kracht, maar de organen van de Sarl. kunnen van rechtswege of op feitelijke gronden wegens ernstige beleidsfouten voor tekorten aansprakelijk worden gesteld. Het decreet van 20 mei 1955 stelt trouwens ieder, die op welke wijze ook gebruik maakt van een vennootschap om in zijn eigen belang aan het bedrijfsleven deel te nemen en die daarbij het vennootschapsvermogen als zijn eigen vermogen behandelt, persoonlijk aansprakelijk in geval van faillissement der vennootschap.

Een buitenlander kan bestuurder van een Sarl. zijn, als hij in het bezit is van het eerder genoemde identiteitsbewijs van buitenlands koopman.

De regels omtrent de algemene vergadering van vennoten zijn ongeveer gelijk aan die betreffende de overeenkomstige vergadering bij de S.A. Bij de Sarl. behoeft men echter niet in persoon te vergaderen wanneer het aantal vennoten minder dan 20 bedraagt. De vennoten kunnen dan schriftelijk hun mening geven over de te behandelen materie. Zijn er meer dan 20 vennoten, dan kan dit niet. Ook hier bestaan wettelijke quorumregelingen, die door de statuten eventueel verscherpt kunnen worden, maar anders dan bij de S.A., kunnen statutenwijzigingen slechts plaatsvinden met meerderheid van stemmen, die zowel op het kapitaal als op het aantal vennoten betrekking heeft.

Bij de Sarl., die minder dan 20 vennoten heeft, is de organisatie van de controle op het beleid en op de rekeningen geheel overgelaten aan het vrije oordeel der vennoten, zonder dat deze dus verplicht zijn Commissaires aux Comptes aan te stellen. Zijn er daarentegen meer dan 20 vennoten, dan eist de wet de instelling van een zgn. controleraad (Conseil de Surveillance), samengesteld uit ten minste 3 vennoten en gekozen door de Algemene Vergadering, voor in de statuten vastgelegde tijdsduur. Deze Raad oefent controle uit op het gevoerde beheer en kan zelfs een algemene vergadering bijeenroepen als de bestuurder zulks niet doet.

Let men op de mogelijkheden van bescherming van minderheidsgroepen, dan moet men vaststellen, dat de Franse regeling wel zeer in het voordeel van de meerderheid uitvalt. Het bijeenroepen van vergaderingen is bij de S.A. geheel overgelaten aan het initiatief van de Raad van Bestuur, of in geval van nood aan dat der Commissaires aux Comptes. Een minderheidsgroep heeft dus niet de mogelijkheid een aandeelhoudersbijeenkomst te beleggen, tenzij de statuten hierover iets bepalen.

De wetsbepalingen omtrent quorum en meerderheden spreken ook een duidelijke taal inzake de almacht der meerderheden. Ook hier echter is het wel zeker, dat de wetsherziening de toestand ten voordele der minderheidsgroepen wil veranderen. De overwogen maatregelen schijnen van bescheiden strekking te zijn, doch men kan wel verwachten dat aan een gekwalificeerde minderheid het recht tot bijeenroepen van een vergadering zal worden gegeven en dat deze voorts de bevoegdheid zal krijgen een bijzondere commissaire aux comptes aan te wijzen ter verificatie van bepaalde omschreven punten. Bij de

Sarl. ligt de toestand ongeveer net zo, behalve dan, zoals wij hebben gezien, in het geval van buitengewone vennotenvergaderingen, waar een beslissing met meerderheid van kapitaal en vennoten moet worden genomen.

Conclusies.

De Sarl. is zowel gemakkelijker als sneller op te richten, daar de vormvereisten eenvoudiger zijn en men niet meer dan 2 oprichters nodig heeft. De Sarl. is daarom een rechtsvorm, die in het bijzonder passend is voor ondernemingen met een beperkt aantal vennoten, die vreemde invloeden willen weren en over en weer vertrouwen in elkaar stellen.

De praktijk van deze vennootschap is eenvoudiger, omdat vergaderingen in persoon niet noodzakelijk zijn en de vennoten het recht hebben langs de weg van correspondentie hun stem uit te brengen. De bestuurders zijn met de meest uitgebreide bevoegdheden bekleed, maar het is niet altijd gemakkelijk ze door andere te vervangen. De Sarl. combineert derhalve het voordeel van kapitaalvennootschappen met dat van de persoonlijke band tussen de vennoten, daar immers de verantwoordelijkheid van elke vennoot strikt beperkt is tot zijn inbreng en vreemden er niet kunnen binnendringen zonder toestemming van de meerderheid. Een ander gevolg van dit persoonlijke karakter is, dat de statuten van de Sarl. slechts kunnen worden gewijzigd als een meerderheid, berekend naar kapitaal en naar aantal vennoten, daartoe besluit.

Niettemin moet worden opgemerkt, dat, zodra men grotere ondernemingen wil gaan oprichten en de persoon van de vennoten minder telt dan het bijeengebrachte kapitaal, de S.A. zonder twijfel de aangewezen rechtsvorm is. Alleen zij kan beroep doen op de kapitaalmarkt, hetzij door het plaatsen van aandelen, hetzij door het aangaan van obligatieleningen en dat is uiteraard een belangrijk en dikwijls een beslissend voordeel. Ongetwijfeld is de S.A. geheel onderworpen aan de kracht van de meerderheid van het kapitaal en is het stemrecht door middel van correspondentie daar uitgesloten, terwijl de bestuurders, met inbegrip van de Président Directeur Général, te allen tijde ontslagen kunnen worden.

Deze normale uitvloeisels van de „ontpersoonlijking” der vennootschap behoeven evenwel niet noodzakelijk nadelen te vormen. De wijd verbreide praktijk van de vertegenwoordiging van aandeelhouders op algemene vergaderingen, zelfs door niet-aandeelhouders, schijnt voldoende te zijn om de afwezige aandeelhouders te beschermen, terwijl de vrijheid tot het heenzenden van de bestuurders dikwijls gunstiger is dan de moeilijkheden die men ondervindt wanneer men een bestuurder van een Sarl. zou willen vervangen.

Er is nog een belangrijk verschil tussen de beide typen van vennootschappen. Bij de S.A., met meer dan 50 werknemers, nemen twee leden van het zgn. comité d'entreprise (niet geheel te vergelijken met de Nederlandse ondernemingsraad) met raadgevende stem deel aan alle beraadslagingen van de Raad van Bestuur en het bestuur is ver-

plicht vóór de algemene aandeelhoudersvergadering aan de vertegenwoordigers van dit comité de balans en de verlies- en winstrekening, zoals deze ter goedkeuring aan de vergadering zullen worden voorgelegd, ter kennis te brengen. Genoemde vertegenwoordigers mogen zich, wanneer zij zulks nuttig oordelen, laten bijstaan door accountants. In het geval van de Sarl. hebben de vertegenwoordigers van het comité d'entreprise geen enkele bevoegdheid tot deelneming aan het bestuur van de vennootschap. Het bestuur is alleen maar verplicht hen van het bedrag der behaalde winst op de hoogte te stellen. Bij de Sarl. is de medezeggenschap der werknemers dus geringer.

Er is voorts nog een onderscheid. Terwijl de Présidents Directeurs Généraux der S.A. wettelijk onder de sociale verzekering vallen, waarbij de premies door de vennootschap worden betaald en derhalve voor de winstbepaling kunnen worden afgetrokken, geldt deze regeling niet voor de bestuurders der Sarl. Deze worden, voor zover ze de meerderheid der aandelen bezitten, als zelfstandigen beschouwd en kunnen diensvolgens niet aan de sociale verzekering deelnemen.

De fiscale behandeling van de vennootschappelijke winst is vrijwel gelijk. De bestuurder van een Sarl., die meer dan 50 pCt. der aandelen bezit (hierover bestaan verordeningen en een uitgebreide jurisprudentie), wordt door de wetgever echter beschouwd als lasthebber, niet als gesalarieerde van zijn medevennoten. Gesalarieerden nu betalen slechts de belasting die van het inkomen van natuurlijke personen wordt geheven (de Impôt sur le Revenu des Personnes Physiques) en genieten een aanzienlijke belastingaftrek, nl. 25 pCt. over het bruto inkomen. De werkgever moet echter een vaste belasting van 5 pCt. over alle salarissen die hij betaalt, voldoen.

In dit verband worden de bestuurders van de S.A. als gesalarieerden beschouwd, maar ditzelfde geldt niet, zoals gezegd, voor de bestuurders van Sarl., die de meerderheid der aandelen bezitten. De beloning van deze laatsten is eveneens onderworpen aan de I.R.P.P., maar zonder de belastingaftrek van de gesalarieerden. Hier staat tegenover, dat de vennootschap geen belasting over hun salarissen behoeft te betalen en dat deze salarissen, behoudens misbruik, niettemin aftrekbaar blijven van de winst van de vennootschap zelf.

Tenslotte moeten aandelen in een Sarl. schriftelijk worden overgedragen, waarbij een overdrachtsbelasting van 4,2 pCt. wordt geheven. Eigendomsoverdracht van toonderaandelen door feitelijke levering of van aandelen op naam door overschrijving, is belastingvrij, tenzij ter zake een akte wordt opgemaakt welke men laat registreren.

Ongetwijfeld hangt de uiteindelijke keuze tussen de twee typen van vennootschappen in wezen af van redenen van opportuniteit, waarover men geen algemene regels kan geven, maar men kan toch wel stellen, dat de ontwikkeling van de laatste jaren ertoe leidt, dat er meer en meer S.A. komen, terwijl de Sarl. uitsluitend wordt bestemd voor ondernemingen van kleinere omvang of ondernemingen, die slechts een zeer beperkt aantal vennoten bijeenbrengen, welke vennoten de wens hebben onder elkaar te blijven.

Opgemerkt zij nog, dat de omzetting van een Sarl. in een S.A. naar Frans recht betrekkelijk eenvoudig kan geschieden, zodat men zeer wel kan beginnen met de oprichting van een Sarl., om deze later in een S.A. om te zetten, voor het geval de groei van de onderneming zulks rechtvaardigt.

Parijs.

D. DE RICCI.

Het volgende artikel in deze serie
beschrijft

Belgisch vennootschapsrecht

Percentagehuren voor bankkantoren

In ons land vertalen wij het woord „shoppingcenter” met winkelcentrum, maar dat is eigenlijk onvoldoende. Een winkelcentrum heeft men reeds als men een complex van winkels heeft waar men van alles kan kopen; een „shoppingcenter” is een complex waar men kan gaan „winkelen”, dus waar men voor dezelfde artikelsoorten ook meer dan één winkel heeft.

Doordat een „shoppingcenter” gelegenheid tot winkelen biedt, oefent het een magneetwerking uit op consumenten uit een wijde omgeving. Voor een groot en veelzijdig „shoppingcenter”, dat een grote keus in kleding en schoeisel en allerlei duurzame gebruiksgoederen biedt, kortom ongeveer hetzelfde als men in een binnenstadswinkelcentrum kan vinden, rekent men dat het klantenareaal een half uur reizen rijkt. Binnen dat areaal oefent het „shoppingcenter” een magneetwerking op de consumenten uit. Daaruit vloeit voort dat elke winkel die zich in het „shoppingcenter” vestigt, van de loop van het publiek profiteert en daardoor reeds een bestaansmogelijkheid heeft.

De kunst van de leiding van een „shoppingcenter” bestaat er vooral uit dat zij het „shoppingcenter” zo veelzijdig en levendig maakt, dat het zoveel mogelijk winkelende consumenten uit een wijde omgeving aantrekt. Het succes van een „shoppingcenter” hangt zeer sterk af van de initiatiefnemers en de latere leiding: zij maken van een weiland eerste klas winkelstand en zorgen dat dit zo blijft als tegemoet moet worden gekomen aan veranderende omstandigheden.

In de „shoppingcenters” spelen de percentagehuren een zeer grote rol. Die zijn gebaseerd op het beginsel dat de detaillist, die van de eigenaar van het „shoppingcenter” winkelruimte huurt, als huur betaalt een percentage van zijn omzet. Dit biedt de detaillist het voordeel dat hij zijn huurlasten ziet variëren met de werkelijke resultaten. Als het „shoppingcenter” in het begin nog niet erg goed loopt, of als de detaillist door concurrentie binnen het „shoppingcenter” niet zoveel verkoopt als hij gewenst had, betaalt hij niet zoveel huur; maar als het goed gaat betaalt hij evenredig meer. Dat risico is voor rekening van de onroerend-goed-exploitant die het „shoppingcenter” bestuurt.

De percentagehuren spelen een zeer grote rol in de Amerikaanse „shoppingcenters”; er bestaat daar een uitgebreide praktijk en ook een uitgebreide literatuur. De percentagehuren liggen voor verschillende typen winkels (van supermarkts tot juweliers, van restaurants tot schoonheidssalons) tussen 1½ pCt. en 10 pCt. van de omzet. Die percentages zijn er in belangrijke mate op gebaseerd

dat het ene bedrijfstype een veel hoger omzetvolume per m² heeft dan het andere, zodat verschillende percentages nodig zijn om per m² aan omstreeks dezelfde jaarhuur toe te komen. In het algemeen geldt er bij de percentagehuur een minimum-huur welke de detaillist in elk geval moet opbrengen, d.w.z. hij betaalt percentagehuur maar ook niet minder dan het door hem op zich genomen minimum.

In de meeste „shoppingcenters” van enig belang heeft men ook een bankkantoor. In vele gevallen betaalt de bank een vaste huur in plaats van een percentagehuur, maar ook voor bankkantoren komt de percentagehuur voor. Ook buiten „shoppingcenters”, dus gewoon in de binnenstad en in woonwijken, komt de percentagehuur voor bankkantoren in de Verenigde Staten wel voor.

Het is intussen niet gemakkelijk een goede formule te vinden voor percentagehuur van banken. Een bekende in de Verenigde Staten toegepaste formule is 1⁰/₀₀ per jaar van de totale toevertrouwde deposito's (het crediteurencijfer) van het bankkantoor. In gevallen waarin het gebouw ingericht is met air-conditioning ligt de huur meer bij 2⁰/₀₀, met dien verstande dat de huurder stroomverbruik en onderhoud betaalt. Zulke huurcontracten gelden meestal voor 10 à 15 jaren met optieclausules voor verlengingen.

Intussen schijnt de ervaring van onroerend-goed-exploitanten te zijn dat deze formule hen te weinig huur opbrengt. Het is ook geen echte percentagehuur, omdat zij niet rechtstreeks aan de omzet is gerelateerd. De laatste tijd zijn voor bankkantoren percentagehuurcontracten afgesloten op basis van een percentage van de bruto-winsten uit alle bronnen (rente en provisies). Daarover zijn hier te lande geen details bekend, maar volgens berichten schijnen percentagehuren volgens die beginselen in de Verenigde Staten meer en meer ingang te vinden voor bankkantoren in „shoppingcenters”.

Men moet bij dit alles natuurlijk wel in het oog houden dat in vele staten van de Verenigde Staten het filiaalbankstelsel of in het geheel niet toegelaten is of door middel van ingrijpen wordt afgeremd en bemoeilijkt. Dit heeft tot gevolg dat er veel kleine éénkantoorbanken zijn, en juist voor een kleine bank is het een veel te groot waagstuk om ergens op eigen risico een nieuw kantoor te kopen. Voor kleine banken biedt de instelling van de percentagehuur de mogelijkheid een vestiging te wagen zonder grote huurrisico's op zich te nemen.

Laren, N.H.

Dr. F. W. C. BLOM.

INGEZONDEN STUK

Fiscus en werkende echtgenote (besluit)

Drs. E. van der Wolk te 's-Gravenhage schrijft ons:

In zijn naschrift op mijn commentaar ¹⁾ bij het artikel „Fiscus en werkende echtgenote” ²⁾ gaat Drs. E. L. Berg in op de vraag: zal de nieuwe fiscale faciliteit de betaalde arbeid van de gehuwde vrouw wel of niet bevorderen? Hij stelt daarbij dat mijn verwachting dat van de faciliteit een duidelijke stimulans zal uitgaan slechts berust op een „geloof”. Nu heeft mij dit bevreemd. Deze verwachting

werd immers gestaafd door diverse duidelijke argumenten. Een cijferoverzicht werd gegeven waaruit de betekenis van de besparing onmiskenbaar bleek.

Op zichzelf is dit overzicht m.i. al overtuigend genoeg:

¹⁾ „Nogmaals: fiscus en werkende echtgenote” in „E.-S.B.” van 17 januari 1962, blz. 59 e.v.

²⁾ „Fiscus en werkende echtgenote”, door Drs. E. L. Berg in „E.-S.B.” van 29 november 1961, blz. 1120 e.v.

Daarnaast zij er nogmaals de aandacht op gevestigd dat de kenners van de arbeidsmarkt bij uitstek, de Gewestelijke Arbeidsbureaus en de Werkgeversverenigingen, de extra aftrek zien als een arbeidsstimulans. Wij citeren de heer Van Riel, directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau van Rotterdam ³⁾: „per 1 januari a.s. wordt de belastingfaciliteit voor de werkende gehuwde vrouw van kracht. *De fiscale obstakels voor het werken van de gehuwde vrouw worden dan gereduceerd, zodat de tijd rijp schijnt voor onze actie*”.

Dat de werkgevers voorstanders zijn van de aftrek is bekend. Het pleidooi hunnerzijds was waarlijk op weinig anders gebaseerd dan op de te verwachten verruiming van het arbeidsaanbod. Het ligt immers niet op de weg van deze verenigingen zich met fiscale aangelegenheden in te laten, dan alleen voor zover bedrijfsbelangen daarmee gemoeid zijn.

Het is bovendien de ervaring van meer dan één werkgever, die geregeld gehuwde vrouwen voor eenvoudige, laagbetaalde werkzaamheden (bijv. inpakken) parttime engageren, dat deze vrouwen werken totdat zij het bedrag van de (hen zeer goed bekende) vrijstelling van f. 300 bereikt hebben en vervolgens vertrekken omdat „de fiscus nu verder meeverdiend”. Het volgende kalenderjaar komen ze zich dan weer trouw melden. Juist ook voor deze vrouwen is de verhoging van de vrijstelling tot f. 800 uiterst welkom; zij zullen nu voortaan werken tot een bedrag van f. 800 per jaar verdiend is. Is nog een duidelijker aanwijzing voor de betekenis van de aftrek mogelijk?

Los van het voorgaande is het goed de nieuwe aftrek eens in dit licht te bezien: voor de grote meerderheid der werkende gehuwde vrouwen is de betaalde arbeid geen bittere noodzaak, maar een middel om het gezinsbudget te verruimen voor aangename, zij het niet noodzakelijke, zaken. Ware het zo, dat zij moesten meewerken voor de eerste levensbehoeften dan zou een belasting op het door hen verdiende loon hen niet van werken weerhouden maar veeleer hen langer doen werken. Het ligt echter precies andersom; van de belasting op het loon van de gehuwde vrouw gaat een duidelijke negatieve invloed op de lust tot buitenshuis arbeiden uit.

Een tweede verschil van mening betreft het volgens de heer Berg bestaande verband tussen de forfaitaire belastingverhoging (of, uit het standpunt van de vrijgezel, verlaging) van f. 720 aan de voet van de tabel en de forfaitaire aftrek. Drs. Berg stelt: „dat bedrag van f. 720 representeert niet (meer) de *werkelijke* waarde van de forfaitair belaste draagkracht; ontwerpt de Minister van Financiën thans een vrijstelling die daarmee een oorzakelijk verband heeft, doch die tevens van enige reële betekenis moet zijn, dan moet hij het *kwantitatieve* verband wel loslaten”. Nu is het zeer juist dat de grootte van de marge al lang niet reëel meer is, maar dat doet niets af aan het feit *dat zij nog steeds f. 720 is*. Het zou toch dwaasheid zijn te stellen: die marge is nu wel f. 720 maar zij zou eigenlijk hoger moeten zijn en dus stellen wij de compensatie ook hoger en wel op maximaal f. 2.000. Een dergelijke gedachten-gang zou tot de wonderlijkste redeneringen kunnen leiden, bijv.: U verdient nu wel f. 5.000 maar in feite bent U in dit beroep onderbetaald, dus krijgt U een aanslag naar het bedrag dat U eigenlijk zou moeten verdienen, f. 7.000 (of omgekeerd)!

³⁾ In een vraaggesprek over de actie van zijn Bureau tot inschakeling van meer gehuwde vrouwen in het Rotterdamse arbeidsproces. Zie: „Doelmatig Bedrijfsbeheer” van december jl.

Ik zie werkelijk niet in hoe er nu van een ander dan een kwantitatief verband sprake zou kunnen zijn. De marge is f. 720 en als het erom gaat die marge te compenseren kan de aftrek ook niet meer dan f. 720 zijn, dat ziet eenieder direct in. Maar de aftrek is veel hoger en dus moeten er andere motieven meespelen, met name het welvaartsmotief. Dat de aftrek in het oude ontwerp-Hofstra f. 624 bedroeg doet niet ter zake; het gaat mij om de rechtvaardigingsgronden van de regeling, zoals zij nu van kracht is geworden.

Een interessante vraag is overigens, hoe hoog de marge van f. 720 anno 1962 realiter eigenlijk zou moeten zijn. Stellig zou bij een herziening ervan de taxatie van de waarde der huishoudelijke werkzaamheden (liever niet: „diensten”) door de heer Berg ad f. 3.000 een slechte richtlijn zijn. De marge zou dan immers (nog geheel afgezien van de belangrijker efficiencyvoordelen van het gemeenschappelijk huishouden) f. 3.000 moeten bedragen. Dit leidt tot vreemde uitkomsten: een hogere vrijstelling voor de vrijgezel dan voor het echtpaar, bijv. f. 2.460 voor de vrijgezel en f. 1.920 voor het echtpaar. Of f. 1.500 voor de vrijgezel en nihil voor het echtpaar. Het is wel duidelijk dat een bedrag van f. 3.000 voor overwegingen in deze materie onbruikbaar is. Het is gebaseerd op de kosten, verbonden aan de aanstelling van een huishoudster of meisje voor hele dagen. Daarbij wordt echter voorbij gezien aan het feit dat 99 pCt. der getrouwde vrouwen zich zulks niet kunnen en willen permitteren, waaruit blijkt dat een dergelijke waardering van hun huishoudelijke arbeid in dit verband irreeël is.

Tenslotte de kwestie van de differentiëring van de belastingdruk naar de inspanning van de verkrijging. De heer Berg wijst die met stelligheid af, terwijl ik stelde dat de fiscale faciliteit voor de werkende gehuwde vrouw . . . „des te gereeder aanvaardbaar is voor het rechtsbewustzijn, gezien de relatief grote inspanning waarmee deze inkomsten verkregen worden”. De heer Berg is het met mij eens dat het beginsel van de bevoorrechte verkrijging in ons belastingrecht op vele plaatsen te vinden is. Ook in de wet op de inkomstenbelasting? Wij citeren de heer Berg: „De Langens beginsel van de bevoorrechte verkrijging, dat hier tot zijn recht zou moeten komen, mag dan duidelijke invloed doen gelden bij de belastingheffing van bijv. erfenissen en loterijprijzen, daar gaat het om vermogensoverdrachten, niet om inkomen”.

Vervolgens laten wij Prof. De Langen aan het woord: „zijn *belangrijkste* (cursiveringen onzerzijds) toepassing heeft het beginsel van de bevoorrechte verkrijging gevonden in het zwaar progressieve tarief van onze *inkomstenbelasting*, dat thans opklimt van 0 tot 75 pCt. voor gehuwden en tot 77½ pCt. voor ongehuwden” ⁴⁾.

Moet ik hier nog iets aan toevoegen? Moet ik nog wijzen op het instituut van de buitengewone lasten, waarin het tegenslagbeginsel, dat samen met de beginselen van bevoorrechte en moeizame verkrijging op dezelfde grondgedachte steunt, juist in de inkomstenbelasting zo duidelijk tot zijn recht komt? Op grond van het principe van het evenredige genotsoffer dat De Langen zo voortreffelijk belichtte is slechts een *matige* progressie in de inkomstenbelasting verdedigbaar. Cohen Stuart toonde dit als eerste aan in zijn proefschrift: „Bijdrage tot de theorie der progressieve inkomstenbelasting” in 1889. De gehele verdere piek, met de onwaarschijnlijk hoge marginale percentages

⁴⁾ Prof. W. J. de Langen: „De grondbeginselen van het Nederlandse belastingrecht”, deel I, blz. 159 e.v.

moet verklaard worden in termen van bevoorrechte verkrijging.

Accepteert men de bevoorrechte verkrijging als rechtsgrond in de inkomstenbelasting dan is er ook geen enkele theoretische grond om de tegenhanger daarvan, de moeilijke verkrijging, af te wijzen. Het zij mij vergeven dat ik ook aan de heer Berg een gedachtengang in die richting toeschreef; de verwarring is echter ontstaan door een slordige citering zijnerzijds waardoor onduidelijk werd waar zijn betoog en dat van de heer Hofstra in elkaar overgingen (verwijzingscijfer midden in de alinea, afwezigheid van aanhalingstekens). Maar erg is dit nu ook weer niet, want het is mij uiteraard welgevalliger mijn betoog ondersteund te zien door een gewezen Minister van Financiën.

Mag ik mij een slotwoord met een moralistisch tintje veroorloven? *Elke fiscale bepaling is de resultante van een krachtenspel van overwegingen.* De draagkrachtoverweging is er één, overwegingen van welvaartsbevordering en bevoorrechte verkrijging zijn andere. Zelden of nooit is één overweging voldoende om de achtergrond van een fiscale bepaling toereikend te belichten. Zeker ook niet bij de nieuwe fiscale regeling voor de werkende gehuwde vrouw. En laat dit dan wat mij betreft inderdaad het laatste woord zijn, want over fiscale zaken kan men lang van gedachten wisselen zonder tot overeenstemming te geraken.

NASCHRIFT

Het laatste woord is de heer Van der Wolk van harte gegund.

's-Gravenhage.

E. L. BERG.

BOEKBESPREKING

Dr. B. van der Land: Het financieringsgedrag der gemeenten.
N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn 1961, 259 blz., f. 19,50.

Dit proefschrift bevat een schat van gegevens, die men niet gemakkelijk zo goed gerangschikt bij elkander zal vinden. Het boek is uitstekend verzorgd, de stof is op moderne wijze ingedeeld, de stijl is puntig, de zinnen zijn kort, de bronverwijzingen staan niet hinderlijk in de tekst en de inhoud zal ieder, die in deze materie belang stelt, boeien. De schrijver heeft zich moeten beperken, doch student, bankier en bestuurder zullen allen iets van hun gading vinden.

Wat die beperkingen betreft, kan men er vrede mee hebben dat bijv. de uitgifte van noodgeld in oorlogsomstandigheden slechts wordt vermeld, doch niet behandeld. Maar wanneer de schrijver als „eigen middelen” van de gemeenten wel noemt „parkeergelden”, die slechts door een enkele gemeente bij uitzondering worden geheven, dan had hij toch zeker een plaatsje moeten inruimen voor „huren en pachten”, die bij tientallen miljoenen typisch „eigen middelen” van de gemeenten zijn. Ook worden in het buitenland gesloten leningen slechts terloops genoemd en dan alleen nog maar in het kader van het renteniveau. De schrijver heeft zich daarmee de gelegenheid ontnomen zijn mening te geven over goudclausules en het sluiten van gemeenteleningen in het buitenland, alsmede over het plaatsen van buitenlandse gemeenteleningen op de Nederlandse markt. Voorts blijkt uit niets, dat de bezwaren van de gemeenten tegen het rentegamma van tweeërlei aard waren: *feitelijk* (omdat de rente te laag was, zodat kapitaal naar de geldmarkt uitweek), en *princiepelijk* (omdat het

EUROPEES DENKEN

Graanproductie:
Nederland 1,7 mln. ton
E.E.G. ... 51,5 „ „

EUROPEES BELEGGEN VIA PARTICIPATIEBEWIJZEN

(I. M.)

vernietigingsrecht van de Kroon werd gehanteerd ter doorvoering van een maatregel, die slechts door de wetgever had mogen worden getroffen). Zwaarder valt het de auteur aan te rekenen, dat hij van de wet tot steun aan noodlijdende gemeenten van 22 december 1933, St. 715, op blz. 79 alleen de datum van inwerkingtreding noemt en dan nog slechts in verband met het verstrekken van rijkskasvoorschotten. Daardoor wordt de lezer onthouden, dat deze wet een grandioze mislukking was. Toch was dat juist in dit boek, waarin de schrijver de financiering van de gemeenten door de centrale overheid aanbeveelt, interessante kost geweest. Immers, de regering kreeg bij deze wet niet alleen de kans, maar zelfs de plicht het financieringsgedrag der gemeenten te bepalen, haar draagkracht vast te stellen en haar liquiditeitspositie te verbeteren. Zij is daarin niet geslaagd en dat kon zij ook niet, doordat de theorie van de wet met geen mogelijkheid in praktijk was te brengen. Gealarmeerd door breedvoerig en letterlijk aangehaalde teksten van redevoeringen en verslagen van de President van De Nederlandsche Bank, ziet de schrijver de 1.000 gemeenten met hun principiële bezwaren tegen de toepassing van het rentegamma, hun eis tot doorzetting van de woningbouw, hun behoeften aan onderwijsvoorzieningen enz. als lastige klanten, die van nature de conjunctuur negeren en altijd maar dreigen het monetaire evenwicht te verstoren, zodat wel van buitenaf moet worden ingegrepen.

Uit een en ander blijkt wel, dat de gemeenten voor hun financieringsgedrag nog andere motiveringen zouden kunnen vinden dan de schrijver heeft gegeven. Wat het in de weg leggen van moeilijkheden betreft had Van der Land ook Mr. P. J. Oud eens kunnen citeren, die als Voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten op het congres van 1949 stelde: de gemeenten moeten zich wel aanpassen, maar zij mogen zich niet overgeven. Dat wil Van der Land nu juist wel waar hij op blz. 215 verdedigt de financiering van het grootste deel van de gemeentelijke uitgaven over te brengen naar het rijk. Hij wil daartoe een financieringsfonds in het leven zien roepen, dat zijn middelen ontvangt niet alleen uit belastingen maar ook uit de opbrengst van kort- en langlopende leningovereenkomsten. De wetgever zal elk jaar tijdig (dus minstens een half jaar te voren) moeten bepalen welk bedrag het volgende jaar in dat fonds zal moeten worden gestort en de hoogte daarvan aangeven, al naar gelang van zijn verwachting ten opzichte van het beschikbaar komen van financieringsmiddelen enerzijds en de totale behoeften van de gemeenten anderzijds. Economische Zaken, o.m. voorgelicht door het Centraal Bureau

voor de Statistiek, zal over de verwachtingen voor het komende jaar moeten adviseren. Van de opgenomen kapitalen zullen ter vermijding van onnodige administratieve bezigheden geen rente en aflossingen aan de individuele gemeenten in rekening worden gebracht. Ook zal een eind moeten worden gemaakt aan de ongezonde situatie, dat institutionele beleggers, in het bijzonder rijksfondsen, formeel niet gedwongen kunnen worden gelden tegen de door de regering voorgeschreven percentages in leen te verstrekken. Deze instellingen zijn namelijk „beheerders van gemeenschapsgelden”, dit alles volgens de schrijver.

Het zwakke in dit boek is, dat niet aannemelijk wordt gemaakt dat de „duizend potentiële veroorzakers van verstoringen op monetair en conjunctureel gebied” zo radicaal te werk zijn gegaan, dat slechts door het overnemen van de financiering door het rijk de begeerde rust verzekerd kan worden. Het bestuurswerk van de gemeenten wordt 'onder-, de macht van de wetgever overschaf. Is het aannemelijk dat de Staten-Generaal, als het C.B.S. op de conjunctuurbarometer klopt, een halfjaar te voren aankondigen, dat er veel geld zal zijn, zodat ziekenhuizen, schouwburgen en raadhuisen kunnen worden gebouwd of dat er geen geld meer zal zijn voor woning- en scholenbouw, voor wegen en nutsbedrijven? Zal het Parlement, bij het onthouden van de nodige middelen aan de gemeenten, verantwoordelijkheden aanvaarden die tenslotte zullen neerkomen op een zodanig centraal beheer, dat het rijk als het ware de taak van één grote gemeente moet verrichten?

Van der Land borduurt voort op een inleiding, welke Prof. Pen in 1959 te Leeuwarden heeft gehouden (blz. 212/213). Pen wil de spinnewebben in de financiële verhouding tussen het rijk en de gemeenten wegvagen. Van der Land gaat verder en wil de rustverstoorders achter tralies opkooien. Hij moge bedenken, dat het niet de kunst is om, Scylla omzeilende, bij Charybdis te stranden, maar om tussen deze rotsen door te laveren, zoals de regering thans bezig is te doen met de „verfijningen” van de nieuwe wet op de financiële verhouding en het aanhangige wetsontwerp kapitaaluitgaven publiekrechtelijke lichamen. Het is voor de schrijver te betreuren, dat zijn boek in 1960 moest worden afgesloten, zodat deze vernieuwingen er niet meer in konden worden behandeld, en het, wat deze zaken betreft, nu al niet meer „bij” is.

Rotterdam.

J. HASPER.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

De weekstaat van De Nederlandsche Bank, afgesloten op 12 februari, heeft een daling van de goud- en deviezen-reserves met f. 53 mln. te zien gegeven. De loop van de wisselkoersen heeft echter geen aanleiding gegeven tot valuta-afdracht door de centrale bank en evenmin zou de Staat deviezen hebben aangekocht. De pers heeft dan ook geconcludeerd, dat de Bank in de valutamarkt heeft geïntervenieerd met bepaalde bedoelingen. Aanvankelijk trad de centrale bank als koper van termijndollars op, naar werd verondersteld op verzoek van de New Yorkse zusterinstelling.

De contante dollarkoersen onderging indirect de gevolgen van deze actie, waarop de laatste weken De Nederlandsche

Bank contante dollars heeft verkocht. De bovengenoemde f. 53 mln. zijn hiervan een weerspiegeling. Ook in de verlageweek is De Nederlandsche Bank voortgegaan met de contante dollarverkoop.

Kapitaalmarkt.

„Het Rijk zal dus voor de financiering van de begroting 1962 geen beroep op de open kapitaalmarkt behoeven te doen”, aldus de Miljoenennota 1962. De zojuist geannonceerde staatslening 1962 (4 pCt., f. 300 mln. tegen 99¹/₄, 30 jaar) moet dan ook zuiver als een monetaire lening worden gezien, met de bedoeling een belangrijk bedrag bij de particuliere sector af te tappen. Dat deze lening de bedoeling heeft de door kapitaal-import binnenstromende liquide middelen te draineren, de reden, die bij vroegere monetaire staatsleningen op de voorgrond stond, kan nu niet gelden. Volgens het C.P.B. werd in 1961 door het buitenland zelfs f. 350 mln. aan onze kapitaalmarkt onttrokken. Hierbij komt dan nog de expansie, die de banken in 1961 aan haar buitenlandse kredietverlening, die men tot de kapitaalsfeer rekent, hebben gegeven. Men moet dan ook concluderen, dat de overheid niet meer een compenserende politiek voert, doch een rechtstreekse deflatoire druk wenst uit te oefenen.

Het Planbureau profeteert voor 1962: „De ontwikkeling op de kapitaalmarkt staat in het teken van een toenemende verkrapting”. Toen men deze uitspraak deed, wist men nog niets van de nieuwe staatslening. Hieruit moet men de conclusie trekken, dat de ontwikkeling naar een krappere markt thans nog is versterkt.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	27 dec. 1961	H. & L. 1962	9 febr. 1961	16 febr. 1962
Algemeen	410	421 — 399	415	421
Intern. concerns	566	572 — 545	564	572
Industrie	366	395 — 361	338	395
Scheepvaart	184	186 — 181	194	186
Banken	253	261 — 247	257	261
Handel enz.	160	170 — 159	167	170

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 126,70	f. 131,80	f. 132,40
Philips G.B.	984 ¹ / ₂	957	966
Unilever	f. 189,70	f. 189,20	f. 189,10
Robeco	f. 252,50	f. 252	f. 253,50
Hoogovens, n.r.c.	776	777	815
A.K.U.	404 ³ / ₄	393	397 ¹ / ₂
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	1.070	1.080	1.120
Zwanenberg-Organon	1.024	1.060	1.093
Interunie	f. 228	f. 228,50	f. 230,50
Amsterd. Bank	396	407	402 ¹ / ₂

New York.

Dow Jones Industrials	731	714	716

Rentestand.

Langl. staatsobl. a)	4,12	4,03	4,01
Aand.: internationalen a)	2,83 b)	2,85	
lokalen a)	3,55 b)	3,40	
Disconto driemaands schatkist- papier	1 ³ / ₄	1 ¹ / ₈	1 ¹ / ₁₆

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

b) 19 december.

C. D. JONGMAN.

ACCOUNTANTS BUREAU

opgericht door

A. E. MEIJER en J. HÖRCHNER

heeft op zijn kantoren gelegenheid tot plaatsing van enige

ACCOUNTANTS leden N.I.V.A. of V.A.G.A.

Leeftijd tot ca. 40 jaar

Eigenhandig geschreven brieven met volledige inlichtingen omtrent leeftijd, opleiding en praktijk te richten aan het kantoor te Amsterdam, Herengracht 388.

Aangezien ook onze staf-afdelingen onderworpen zijn aan de expansie van het bedrijf, zal de economische afdeling worden uitgebreid:

Vandaar dat wij contact zoeken met een

DRS. ECONOMIE

Leeftijd tot 40 jaar. Hij zal belast worden met zeer gevarieerde werkzaamheden, waarbij het accent op bedrijfseconomische vraagstukken ligt. Voorkeur genieten zij, die over enige ervaring in het bankwezen of bij staf-afdelingen van grote bedrijven beschikken.

Sollicitaties worden gaarne ingewacht op de afdeling Personeelszaken van de Nederlandsche Middenstandsbank N.V., Herengracht 580 te Amsterdam.

U reageert op annonces in „E.-S.B.“?

Wilt U dit dan steeds duidelijk tot uitdrukking brengen?

minifon, de handige zakdicteermachine van 8 ons, die - dank zij werking op batterijen, autoaccu of lichtnet - overal paraat is.

waar u heengaat ...

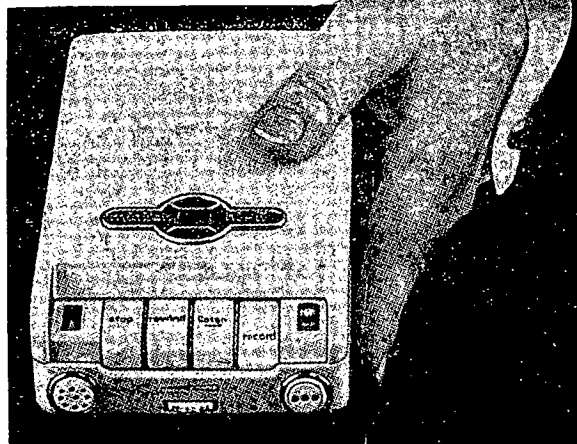
de **minifon** gaat met u mee!

thans in 3 modellen:

Attaché voor dictaat onderweg of op kantoor;

Attaché speciaal voor ononderbroken opname tot 5 uur;

HiFi ook voor perfecte muziekopname (tot 12.000 Hz.);

Veenman kantoormachines n.v.

Vraag prospectus en vermeld a.u.b. het model waarin u belang stelt.

UNILEVER N.V.

zoekt voor haar

AFDELING ACCOUNTANTS CONTROLE

een

DRS ECONOMIE

die zich voorbereidt op de accountants-examens,

of een

STUDERENDE N.I.V.A.

met gevorderde accountantsstudie.

Onze voorkeur gaat uit naar iemand, die

- beschikt over praktische ervaring.
- belangstelling heeft voor de bedrijfseconomische en administratieve problematiek bij industriële bedrijven.
- tevens de ambitie heeft om zich verder te ontwikkelen voor de mogelijke vervulling van een hogere leidinggevende functie of een andere belangrijke staffunctie in binnen- of buitenland.
- ten hoogste 30 jaar is.

Wij zijn gaarne bereid hen die belangstelling hebben voor deze functie uitvoerig in te lichten, zowel over de functie zelf als over de toekomstmogelijkheden alvorens zij eventueel tot een sollicitatie overgaan. Het verdient aanbeveling van te voren een afspraak te maken.

*Aanvragen om inlichtingen zowel als schriftelijke sollicitaties te richten aan:
Unilever N.V., t.n.v. Hoofd Afdeling Selectie, Postbus 760, Rotterdam
(tel. 010 11 44 00 toestel 329) onder vermelding van nummer 507.*

UP 11-4k-215

***Maak gebruik van
de rubriek***

VACATURES

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

Ratiobouw

Bij Ratiobouw is een vakature voor een

ECONOOM

als medewerker van de
Technisch-Economische Afdeling

die tot taak krijgt mede te waken over de kwaliteiten van werkzaamheden op economisch gebied. Hij zal verder zelfstandig, maar ook in samenwerking met anderen, economische en technisch-economische onderzoeken moeten verrichten.

Sollicitanten dienen enige jaren ervaring als bedrijfs-econoom te hebben en zo zij geen kennis van het bouwbedrijf hebben, in ieder geval geïnteresseerd te zijn in bouwproblemen.

Eigenhandig geschreven sollicitatiebrieven (ballpoint geen bezwaar) met alle voor een juiste beoordeling gewenste gegevens, richten aan:

RATIOBOUW
Personeelszaken
Postbus 299
Rotterdam

Onze reisgids 1962, waarin een keuze uit ruim 700 reizen door Europa, is zojuist verschenen.

Op aanvraag zenden wij u gaarne gratis een exemplaar toe. Groot eigen wagenpark. Deskundige leiding. Prima hotels.

EUROPA EXPRESS N.V.

Schiedamsevest 59 - Rotterdam
Telefoon 11 70 70 (6 lijnen)

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

Alle Bank- en Effectenzaken
Beleggingsadviezen

Herengracht 448-454 • Amsterdam • Telef.: 22 11 55

HOOGOVENS IJMUIDEN

De Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V. te IJmuiden vraagt voor haar afdeling

administratieve organisatie

een zelfstandig medewerker

die tot taak zal hebben het verrichten van organisatie- en administratief werk bij administratieve afdelingen, waarbij leiding gegeven moet worden aan één of meer assistenten.

Het werk bestaat uit:

- het inventariseren en analyseren van de bestaande werkmethoden
- het voorbereiden van voorstellen tot verbetering en het invoeren daarvan in samenwerking met de uitvoerende leidinggevende functionarissen.

Dit organisatie- en administratief werk is interessant en afwisselend en biedt de functionaris de volle gelegenheid zich te verdiepen in de problematiek van de administratieve organisatie en techniek. Dit laatste betreft in hoofdzaak de bestudering en toepassing van de ponskaarten- en computertechniek.

Vereist zijn:

ruime algemene ontwikkeling,
diploma S.P.D. of M.O.-Boekhouden c.q. Handelswetenschappen of gevorderde accountantsstudie.
Leeftijd: circa 30 jaar.

Eigenhandig geschreven sollicitaties met beschrijving van opleiding en levensloop worden, vergezeld van een recente pasfoto en onder vermelding van ons nummer ESB 45, ingewacht bij de afdeling Personeelszaken Beambten.

Efficiency

bespoedigt

Uw contacten

met gegadigden

★

Indien

Uw telefoonnummer

in Uw annonce

moet worden

opgenomen,

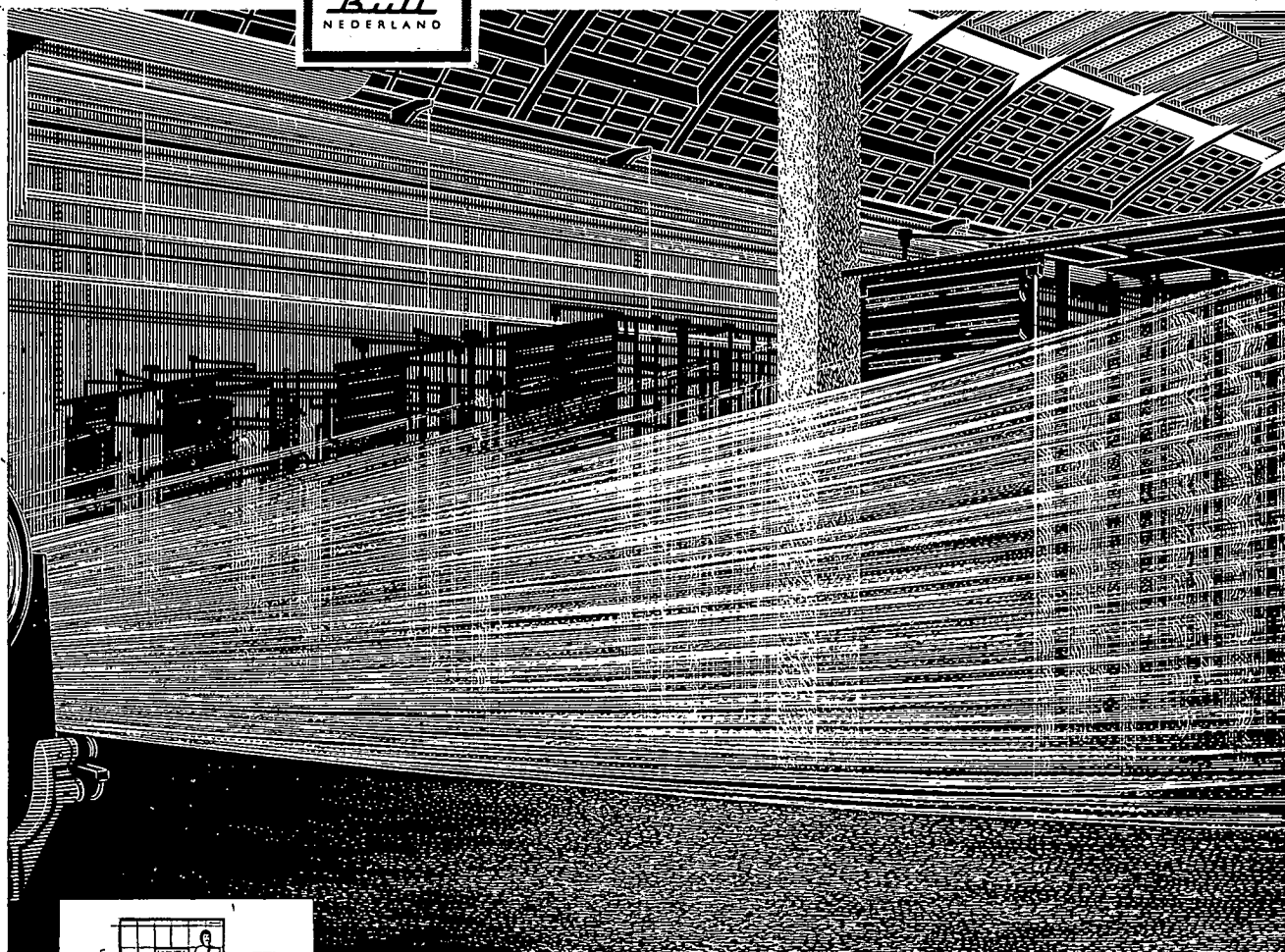
vermeld dan

tevens het

NETNUMMER

DE DRAAD NIET KWIJT RAKEN!

Een vertrouwd beeld in een moderne rayonfabriek. Een uiterst ingewikkelde combinatie van vloeistoffen, vaste stoffen en machines doet hier de vooraf bepaalde draden ontstaan, elke draad van de juiste samenstelling, de juiste dikte en de juiste sterkte.

n+d

Gamma 30

De economische expansie stelt aan het bedrijf dat hiermee gelijke tred wil houden steeds verdergaande eisen. Een van deze eisen is: een snelle informatieverwerking. Deze moet de directie op elk tijdstip van alle feiten en gegevens de juiste draad in handen geven voor het nemen van beslissingen. Wisselvalligheden „uit de praktijk” worden uitgeschakeld door simulering van overeenkomstige processen. Bestaande administratieve werkzaamheden kunnen sneller en accurater worden verricht. Bull vervult hierbij een onmisbare taak.

Bull dient het bedrijfsleven met informatieverwerkende apparatuur. Dank zij de betrouwbaarheid van de Bull machines kunnen de mogelijkheden die automatisering biedt, met een „alledaagse” vanzelfsprekendheid benut worden - zowel door het middelgrote en kleine bedrijf als door wereldconcerns. Een Bull basiseenheid, die ongelimiteerd kan worden uitgebreid, groeit mee met de ontwikkeling van het bedrijf. Door geleidelijke aanpassing komt men tot een integraal informatieverwerkend systeem.

Bull

B A S I S V A N V O O R U I T G A N G

Bull Nederland Administratie- en Statistiekmachine Mij., N.V. -
Vliegtuigstraat 26 - Amsterdam-W. - Telefoon (020) 186555

HET ECONOMISCH INSTITUUT VOOR DE MIDDENSTAND

vraagt voor spoedige indiensttreding een

WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER

voor de afdeling sociaal-economisch onderzoek

- Gegadigden zullen, uiteraard na een redelijke termijn van inwerking, in staat moeten zijn wetenschappelijk onderzoekingswerk met betrekking tot de problemen in ruime zin het midden- en kleinbedrijf betreffend, te verrichten.
- Academische opleiding gewenst doch niet vereist.
- Goed stilist.

Uitvoerige schriftelijke sollicitaties met vermelding van leeftijd, opleiding en ervaring te richten aan de Secretaris der Directie, Neuhuyskade 94, Den Haag.

ALBERT HEIJN

heeft plaats voor een funktionaris voor

ZS

marktonderzoek

die belast zal worden met zelfstandige opdrachten op het gebied van markt-onderzoek, onder meer betreffende assortimenten.

Gedacht wordt aan een zelfstandige en energieke medewerker, die ervaring in markt-onderzoek heeft opgedaan in een commercieel georiënteerd bedrijf en een academische of daarmee gelijkstaande opleiding heeft genoten.

Leeftijd: ± 30 jaar.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige inlichtingen worden gaarne onder no. 246 ingewacht bij

ZS

ZAANSE STICHTING VOOR BEDRIJFSPSYCHOLOGIE EN PERSONEELSBELEID

ZAANWEG 46 • WORMERVEER

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,

Prof. A. M. de Jong,

Prof. F. J. de Jong,

Prof. P. B. Kreukniet,

Prof. H. W. Lambers,

Prof. J. Tinbergen,

Prof. G. M. Verrijn Stuart

Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f 22,50;
fr. p. post f 23,60; voor studenten f 19,—; fr. per post f 20,10.

★

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN

TE HAARLEM

druk op kantoor? dan lichtdruk

Lichtdruk, het moderne reproductie-systeem, is een bij uitstek geschikt medium voor het oplossen van vele administratieve problemen. Alleen of in samenspel met andere vernuftige hulpmiddelen verlicht het de omvangrijke taak, waarvoor zich de administratie van ieder modern bedrijf ziet geplaatst.

**chemische fabriek
L.van der Grinten n.v.
Venlo**

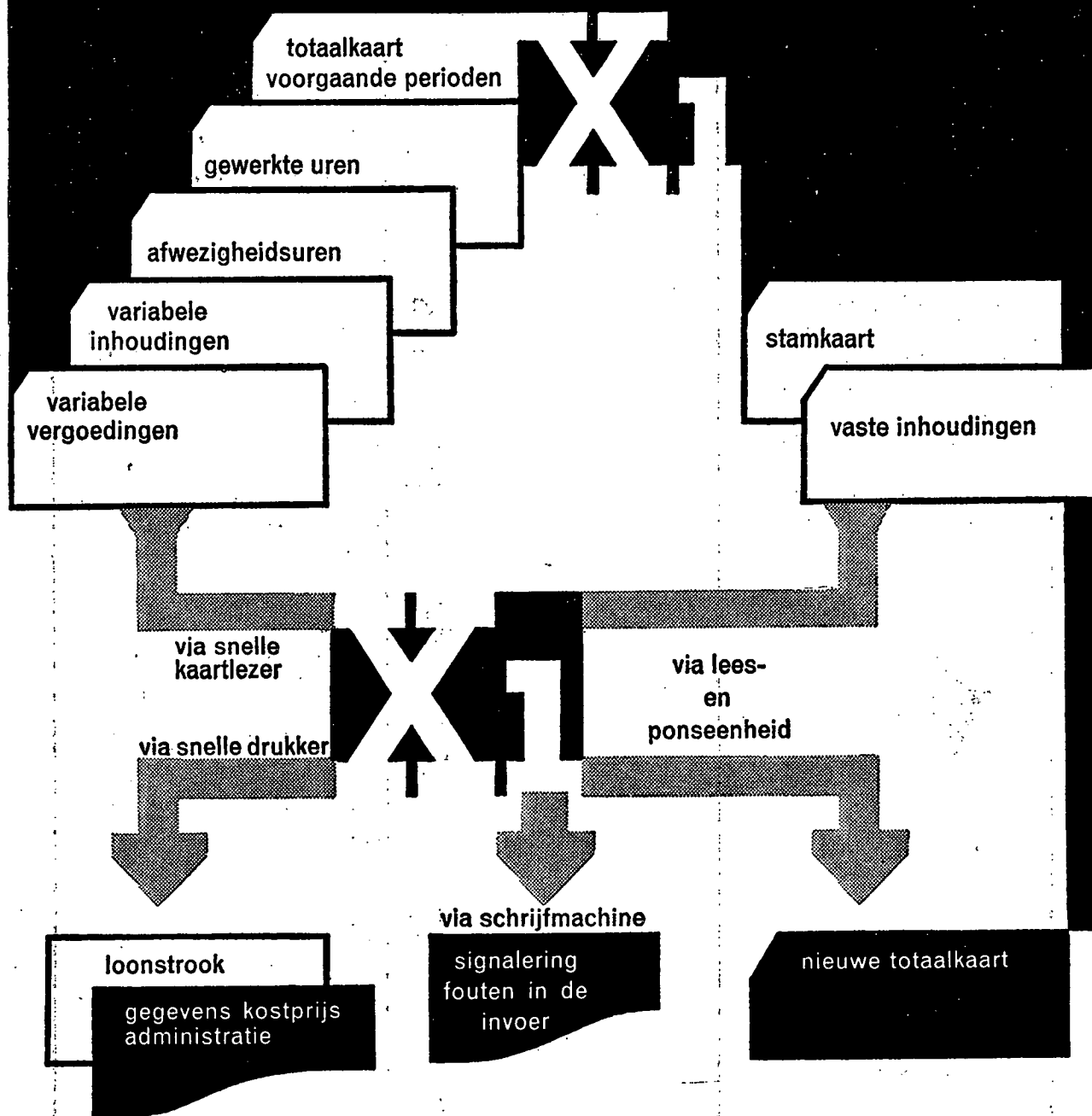

Lichtdruk is méér dan een subliem systeem voor het reproduceren van tekeningen en documenten. Pas het daarom toe, ook in úw administratie, bijvoorbeeld bij:

- 1** Postbehandeling voor het maken van diazokopieën van uitgaande en binnenkomende post
- 2** Intern schriftelijk verkeer voor het snel en goedkoop vermenigvuldigen van interne memoranda, rapporten, instructies enz.
- 3** Orderbehandeling en facturering voor een snelwerkend systeem tot het foutvrij verwerken van orders en facturen
- 4** Productie- en verkoopoverzichten voor een snelle, correcte en doelmatige informatie over de situatie in de producerende en de commerciële sectoren van uw bedrijf
- 5** Registratie en documentatie voor een economisch, werk- en kostenbesparend reproductie-systeem ten behoeve van een trefzekere registratie en een bijna alwetende documentatie
- 6** Telex voor het perfectioneren van dit moderne communicatiemiddel. Uw telex-raket krijgt er zijn tweede trap door.

Wij stelden zes mapjes samen, vol interessante gegevens en met duidelijke voorbeelden op het gebied van bovenstaande Toepassingen van Lichtdruk op Kantoor. Doe er een keus uit: ze zijn voor belangstellenden gratis verkrijgbaar onder nummer 1-U

WAT IS INTEGRATIE IN DE LOONADMINISTRATIE?

DAT IS: bepaal met de X 1

- bruto- en nettoloon ineens
- voor 1000 man in een kwartier

DAT IS: leid uit de basisgegevens

- in een enkele arbeidsgang
- alle gewenste gegevens af

OOK UW ADMINISTRATIE VRAAGT OM INTEGRATIE

ELECTROLOGICA
STADHOUDERS-
PLANTSOEN 214
POSTBUS 207
DEN HAAG